

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA ÜHETEISTKÜMNENDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Saka mõisa Härrastemaja ballisaal, Saka, Toila vald, Ida-Viru maakond

09. – 10. september 2020. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik
Juhan Sarv, riigikohtunik (asendusliige)
Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Indrek Parrest, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (asendusliige)
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu kohtunik
Endla Ülviste, Pärnu Maakohtu kohtunik (asendusliige)
Jaanus Tehver, Eesti Advokatuuri esimees
Marju Agarmaa, Õiguskantsleri Kantselei, õiguskantsleri vanemnõunik
Andres Parmas, riigi peaprokurör

Teised osalejad:

Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Sirje Kaljumäe, Tartu Halduskohtu esimees
Kaupo Kruusvee, Tallinna Halduskohtu esimees
Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees
Astrid Asi, Viru Maakohtu esimees
Meelis Eerik, Harju Maakohtu esimees
Rubo Kikerpill, Pärnu Maakohtu esimees
Toomas Talviste, Pärnu Maakohtu kohtunik (osales päevakorrapunktide 1–6 juures)
Tiina Ereb, Tartu Ringkonnakohtu, Halduskohtu ja Maakohtu kohtudirektor (osales päevakorrapunktide 1–8 juures)
Elari Udam, Harju, Viru ja Pärnu Maakohtu, Tallinna Ringkonnakohtu ja Halduskohtu kohtudirektor
Kerdi Raud, Riigikohtu direktor
Karin Leichter-Tammisto, Riigikohtu esimehe nõunik
Kristi Kirsberg, kohtute kommunikatsioonijuht
Viljar Peep, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekanstler
Kai Härmand, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika asekanstler
Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi kohtute talituse juhataja
Küllli Luha, Justiitsministeeriumi kohtute talituse analüütik
Lagle Zobel, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Marilyn Reintamm, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Margit Lauri, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik (osales päevakorrapunktide 9–13 juures)
Merit Kõlvart, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik (osales päevakorrapunktide 9–13 juures)
Markus Kärner, Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja (osales virtuaalselt päevakorrapunkt 7 juures)

Juhatas: Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Protokollis: Eneli Kivi, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna nõunik

Algus: 09.09.2020. a kell 12.30

Lõpp: 10.09.2020. a kell 13.56

Istungi päevakorras on:

Kolmapäev, 09. september 2020

1. **22.05.2020. a KHN-i 110. istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve
Otsuse projekt: KHN kinnitab 22.05.2020.a KHN-i 110. korralise istungi protokoll.
Materjalina lisatud protokoll.
2. **Harju Maakohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel** –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku Astrid Asi nimetamiseks Harju Maakohtu esimeheks.
Materjalidena lisatud memo, konkursikomisjoni ettepanek ja üldkogu arvamus.
3. **Pärnu Maakohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel** –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku Toomas Talviste nimetamiseks Pärnu Maakohtu esimeheks.
Materjalidena lisatud memo, konkursikomisjoni ettepanek ja üldkogu arvamus.
4. **Kohtute eelarve, sh valmisolek uuteks viiruse levikut takistavateks piiranguteks ja info RES 2021 eelarvest ja lisataotlustest – KS § 41 lg 3 p 4, RES § 35 lg 3 alusel** –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, Kaidi Lippus
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust kohtutele 2021. aastaks planeeritud vahendite vastavuse kohta kohtute aastaeelarve kujundamise põhimõtetele.
Materjalina lisatud memo.
5. **Ülevaade kohtuarendustoimkonna tegevustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, Lagle Zobel
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust.
Materjalina lisatud memo ja väljatöötamiskavatsus.
6. **Miinumelalise eelnõu ja maksejõuetuse küsimused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** –
Justiitsministeerium, Kai Härmand
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud memod.
7. **Üldmenetluse lihtsustamise põhimõtted ja ülevaade KrMS revisjonist – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** –
Justiitsministeerium, Markus Kärner
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud memod.

Neljapäev, 10. september 2020

8. **Kohtute suhtlemine avalikkusega – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohus, Kristi Kirsberg, Justiitsministeerium, Viljar Peep, Marilin Reintamm
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud: 1) ülevaade 5.02.2020 toimunud kohtupidamise avalikkuse ümarlauast; 2) JUM memo kohtuinfo avalikustamise väljatöötamiskavatsuse kohta; 3) Riigikohtu memo kohtute kommunikatsioonistrateegia uuendamise vajalikkusest; 4) kehtiv Eesti kohtute kommunikatsioonistrateegia; 5) kehtivad kohtute haldamise nõukoja soovitused kohtute meediasuhtluseks; 6) kohtute haldamise nõukoja uued soovitused kohtute meediasuhtluseks.
9. **KIS põhimääruse muutmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Margit Lauri
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku kasutajaõiguste eelnõu vastavalt muutmiseks.
Materjalina lisatud memo, avaandmete eelnõu ja seletuskiri ning kasutajaõiguste eelnõu ja seletuskirja projekt.
10. **Paberivaba tsiviil- ja halduskohtumenetlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, Margit Lauri, Merit Kõlvart
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud memo, TsMS väljatöötamiskavatsus.

11. Töökoormusmetoodika põhimõtete testperioodi vahekokkuvõte – KS § 41 lg 3 p 4 alusel

– Justiitsministeerium, Külli Luha

Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Materjal puudub.

12. KHN-i kodukorra muutmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus

Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku kodukorra uue tervikteksti kehtestamiseks.

Materjalina lisatud KHN-i kodukorra uus terviktekst ja memo.

13. Muud teemad – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, KHN-i liikmed

Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Materjal puudub.

Päevakorra muutmist ei toimu ja päevakord kiidetakse heaks.

1. 22.05.2020. a KHN-i 110. istungi protokollkiinnitamine – Riigikohtu esimees Villu Kõve

Protokollile ei ole kellelgi täiendusi ning see kiidetakse heaks.

Otsus: KHN kinnitab 22.05.2020. a KHN-i 110. korralise istungi protokollki.

2. Harju Maakohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt

K. Lippus: Harju Maakohtu praeguse esimehe ametiaeg on lõppemas. Kohtunike seas kuulutasime välja sisekonkursi ja kutsusime kohtunikke üles kandideerima esimehe konkursil. Kõikidele kohtunikele saadeti üleskutse kahel korral. Minister moodustas avalduste läbivaatamiseks komisjoni, kuhu kuulusid Riigikohtu kohtunik, kaks ringkonnakohtu kohtunikku ning kaks Justiitsministeeriumi ametnikku. Kõik esitatud avaldused vastasid nõuetele ning komisjon kutsus kõik kandideerijad eraldi virtuaalsetele kohtumistele. Pärast kõikide kandidaatidega kohtumist langetas komisjon ühehäälse otsuse teha justiitsministri ettepanek nimetada Harju Maakohtu uueks esimeheks kandidaat Astrid Asi. Minister kohtus Astrid Asiga ning kohtumise järgselt toetas Astrid Asi kandidatuuri. Palusime Harju Maakohtu üldkogul esitada arvamuse Astrid Asi kandidatuuri osas. Harju Maakohtu üldkogu protokoll saadeti Justiitsministeeriumile ja seejärel kõikidele KHN-i liikmetele tutvumiseks. Harju Maakohtu üldkogu arvamuse kohaselt Astrid Asi kandidatuuri toetas 25 kohtunikku ning vastu hääletas 35 kohtunikku. Minister on seega ära kuulanud üldkogu arvamuse ning palub KHN-il anda nõusolek Astrid Asi nimetamiseks Harju Maakohtu esimeheks alates 1. jaanuarist 2021. a.

V. Peep: Konkursi eesmärgiks oli leida Eesti kõige suuremale kohtuasutusele esimeest. Astrid Asi eristus teistest kandidaatidest, sest tal on kohtuasutuse eduka juhtimise kogemus. Komisjon asus konsensuslikule seisukohale ning Astrid Asi osas ei olnud eriarvamusi.

V. Saarmets: Jääb arusaamatuks, miks konkurss on salajane. Kandideerimisel ei saa ükski kohtunik eeldada, et tema nime ei avalikustata, kuna tegemist on sisekonkursiga. Kandideeritakse avalikule ametikohale. Kooskõlastuse andmisel peame mõistma, miks konkreetsed kandidaadid tõusid esile.

V. Peep: Üldise praktika kohaselt avalikustatakse ainult konkursivõitja ning teisi kandidaate ei nimetata.

K. Siigur: KHN, kas toetab või ei toeta pakutud kandidaati. KHN ei asu valima ega hindama seda, kas mõni teine kandidaat oleks olnud sobivam.

K. Lippus: Mõni konkursil osaleja on soovinud ja palunud Justiitsministeeriumilt kinnitust, et nende nimesid ei avalikustata, kui nad valituks ei osutu. Järgmised konkursid saame planeerida soovi korral teisiti. Kandidaatide nimede laiema avalikustamisega kuritarvitaksime hetkel nende usaldust. Kui KHN-l on otsuse langetamiseks vajalik teada konkursil osalenute nimesid, siis teen ettepaneku, et saali jääksid vaid KHN-i liikmed.

V. Kõve: Saali jäävad vaid KHN-i liikmed, et Viljar Peep ja Kaidi Lippus saaksid avaldada Harju ja Pärnu Maakohtu esimeeste konkursil kandideerijate nimesid. Kandidaatide nimesid ei protokollita.

Saalist lahkuvad KHN-il osalejad ning saali jäävad KHN-i liikmed.

KHN-i liikmetele avaldati Harju ja Pärnu Maakohtu esimeeste kandidaatide nimed.

Teised KHN-i istungil osalejad naasid saali.

A. Asi: Olukorras, kus kandideerin teisest kohtust ja suur osa kohtunikest mind isiklikult ei tunne, siis pean üle 40% toetushääle saamist enda jaoks oluliseks usaldusavalduseks. Ametisse asumisel püüaksin anda endast oleneva, et seda usaldust õigustada ja kasvatada. Kui tahame, et õigusemõistmine toimub sõltumatult ja kvaliteetselt, siis peame tagama, et meil jätkuks inimesi, kes seda tööd teevad ja ka tahavad teha. Minu kohustus on tagada võimalikult hea töökeskkond, et need inimesed saaksid enda tööd võimalikult rahulikult teha. Tuleb tegeleda töökoormuse jaotusega nii kohtu sees kui ka kohtute üleselt ja tagada sujuv üleminek digitaalsele menetlusele, et saaksime vajalikud tööriistad, mis on kasutajasõbralikud, töökindlad ja vastaks meie ootustele. Kohtuhalduse osas ei soovi eesmärke seada enne, kui olen Harju Maakohtu kohtunikega nendest teemadest rääkinud ning on tekkinud selgem ülevaade. Arvan, et Viru Maakohtu olukord on hea ning Viru Maakohtu esimeheks kandideerimisel lubatud asjad on tehtud, mistõttu mõtlesin Harju Maakohtu esimeheks kandideerimisele. Viru Maakohtus on mitu kohtunikku, kes on võimelised võtma üle Viru Maakohtu esimehe tööd.

Lahkub A. Asi.

KHN-i liikmed hääletavad Astrid Asi Harju Maakohtu esimeheks nimetamise üle.

Poolt: 8

Vastu: 1

Erapooletuid: 0

Otsus: KHN annab nõusoleku Astrid Asi nimetamiseks Harju Maakohtu esimeheks.

Saabub Astrid Asi.

3. Pärnu Maakohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, esimehe kandidaadi sõnavõtt

V. Peep: Pärnu Maakohtu esimehe valimine toimus sarnaselt Harju Maakohtu esimehe valimisega (sama komisjoni ja kriteeriumid). Otsisime juhvivõimetega kohtunikku. Olime konsensuslikud nii esimese kui teise kandidaadi järjestuse suhtes.

T. Talviste: Ma ei soovi olla viimane Pärnu Maakohtu esimees. Ma ei arva, et peaks olema üks kohus. Lähimatel aastatel läheb tõenäoliselt Pärnu Maakohtust ära umbes viis kohtunikku ja seetõttu on vajalik tööd ümber korraldada. Olen seda meelt, et millalgi toimub täielik digitaalsele kohtumenetlusele üleminek. Justiitsministeeriumiga on värskest kokku lepitud, et eestkoste järelevalve pilootprojektiga alustatakse Pärnu Maakohtus. Kui eestkoste järelevalve osakond luuakse, siis seisan selle eest, et osakond asuks Pärnu Maakohtus. Sooviksin tegeleda ka kõneisikute teemaga ning mõistlikkuse piires avada kohut suhtluses ajakirjandusega, et kajastust ei leiaks vaid kriminaalasjad. Kinnitan enda valmisolekut saada kohtu esimeheks. Kohtunikega arutame asju sisuliselt ning seetõttu ei ole suuremaid vaidlusi. Hetkel ei näe vajadust kohtumajade vähendamiseks, aga ei välista.

Lahkub Toomas Talviste.

KHN-i liikmed hääletavad Toomas Talviste Pärnu Maakohtu esimeheks nimetamise üle.

Poolt: 9

Vastu: 0

Erapooletu: 0

Otsus: KHN annab nõusoleku Toomas Talviste nimetamiseks Pärnu Maakohtu esimeheks.

Saabub Toomas Talviste.

4. Kohtute eelarve, sh valmisolek uuteks viiruse levikut takistavateks piiranguteks ja info RES 2021 eelarvest ja lisataotlustest – KS § 41 lg 3 p 4, RES § 35 lg 3 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Kaidi Lippus

V. Peep: Oleme kohtute valdkonna lisataotlustes välja toonud kolm prioriteeti. Esiteks küsime kohtutele rahastust ametnikkonna konkurentsivõime tugevdamiseks (tõlgid, sekretärid, referendid ja kordnikud). Küsime inimesi juurde maksekäsu osakonnale ning kohtule tsiviilnõuete aegumise kohaldamise avalduste menetlemiseks. Teiseks prioriteediks oleme seadnud justiitskaare digitaliseerimise. Prioriteediga on seotud erinevad projektid kogu justiitsministeeriumi haldusalas ja ka koostööprojektid nt politseiga. Kolmas prioriteet on seotud õigusnõustamise ja õigusabi kättesaadavusega ning väljendub õigusabi rahastamises ja võimalusel kohtuhoonetesse avalikku tsooni videokonverentsi seadmete uuendamises.

K. Lippus: Rahataotlused on kirjutatud juba aasta alguses. Vahepeelsel ajal on meil olnud ministrile võimalik rõhutada kohtute valdkonna prioriteete. Riigieelarve seaduse kohaselt lisatakse Justiitsministeeriumi eelarve projekti juurde KHN-i arvamused. Palume KHN-il avaldada arvamused välja pakutud summade põhjal – kas eelarve vahendid on piisavad. KHN-il on seega võimalik kujundada seisukoht, kas eelarvevahendid on piisavad ja kui KHN nii ei arva, siis on võimalik Vabariigi Valitsusele edastada anda arvamused, et kohtud vajavad korra kohase õigusemõistmise jätkamiseks lisaraha, mille lisame eelarve projekti juurde.

V. Kõve: Kas kohtujuristide järgmise aasta palga osas on selgust?

V. Peep: Rahandusministeeriumist tagatakse indekseeritavad palgad. Kohtujuristi palgade indekseerimiseks vajaminevale summale lisandub nüüd ka kohtunikuabide palgasumma. Musta stsenaariumi korral ehk negatiivse indekseerimise korral kohtunikuabide palgad vähenevad automaatselt, kuna seaduses on fikseeritud, et nende ametipalk on pool esimese astme kohtu kohtuniku ametipalgast. Kohtujuristidel on palka võimalik alandada vaid ATS-i majanduskriisi erisätte alusel, kuna seadusest tulenevalt kohtujuristi palk on vähemalt pool kohtuniku palgast.

T. Pappel: Ettepaneku kohaselt tuleks kohtutes vabastada kaheksa referenti ja võtta selle asemel igasse kohtusse tööle üks vastavat IT-kompetentsi omav isik. Mida sellega on silmas peetud?

K. Lippus: Kompetentsi tõstmist, ülesannete muutust ja suuremat töötasu. Praegu on referendi keskmine töötasu on 950 eurot. Töökoha ümberkujundamisega oleks töötasu vähemalt 1600 eurot.

T. Pappel: Kas mõeldud on kuut esimese astme kohtu ja kahte ringkonnakohtu?

K. Lippus: Jah. Iga kohus saaks ühe referendi palgaraha endale juurde, et kujundada üks ametikoht kõrgema väärtusega ametikohaks.

T. Pappel: Kas seda ametikohta on võimalik saavutada ka koolitustega või see tähendab koondamisi?

V. Peep: Arvestasime vaid, milline rahasumma on vajalik eesmärgi täitmiseks ning edasine on otsustamise küsimus.

T. Pappel: Mille poolest erineb kohtute riskijuhi ametikoht turvajuhi ametikohast?

K. Lippus: Ei erine. Varasemalt me ei ole riigi eelarvest rahastust saanud turvajuhi ametikoha loomiseks.

T. Pappel: Kui Tartu Ringkonnakohtul on kohustus see ametikoht luua, siis saame selleks lisarahastust?

K. Lippus: Kui meie lisarahastuse taotlus rahuldatakse, siis jah.

T. Pappel: Kas uued kohtuniku, kohtujuristi ja kohtuistungisekretäri ametikohad on eelkõige planeeritud Harju Maakohtusse?

K. Lippus: Me eeldame, et meile ei anta riigieelarvest kohtuniku kohtade loomiseks raha juurde. Kõige seetõttu tsiviilnõuete aegumise tulvaga toimetulekuks koos kohtujuristi ametikohta ja lisaks tugipersonali maakohtutele.

A. Parmas: Kevadest alates on kohtute ja ka prokuratuuri eelarvesse prognoositud, et teatud protsendi ulatuses arvestuslikud palgad tõusevad. Täna on selge, et palgad ei tõuse, vaid pigem langevad. Arvestuslikult peaks raha üle jääma ning kohtusüsteemil endal peaks olema võimalus ülejääki kasutada muude vajalike kulude katmiseks.

V. Peep: Postikulu jällegi ületas kohtutele planeeritud arvestusliku kulu. Miks arvate, et järgmise aasta indekseerimine on negatiivne? Raha juurde trükkimine ei pruugi tähendada, et kohtuniku palk järgmise aasta aprillis väheneb.

A. Parmas: Indekseerimist arvestatakse tarbijahinnaindeksi ja ka sotsiaalmaksu osa laekumise alusel. Kui palgad langevad ja inimesi koondatakse, siis sotsiaalmaksu laekub vähem ning indeks kukub.

J. Sarv: Üheks plaaniks on tagada kinnipeetavatele võimalus vanglates toimikuga tutvumiseks. Kas see hõlmab ka helisalvestistega tutvumist?

V. Peep: Jah.

J. Sarv: Kas on olemas ka selline lahendus, mis võimaldaks tutvustada ka jälitusmaterjale, mis ei ole toimikus?

K. Lippus: Tegemist on tehnilise lahendusega selleks, et vangid, kellel ju ID-kaarti ei ole, saaksid juurdepääsu e-toimikule. Mul puudub info eraldi jälitusmaterjalile ligipääsu võimaldamise arutelude kohta.

J. Sarv: Vajalik on leida rahastust konvoi liikmete välja vahetamiseks, kuna konvoi tööaeg piirab kohtuistungi tööaega.

A. Asi: Pigem piirkondlik probleem.

K. Kruusvee: Kas ülejäänud nelja kohtuülese ametikoha rahastuseks küsitakse samuti lisavahendeid, sarnaselt turvajuhi ametikoha rahastusele?

K. Lippus: Kui me saame taotletud lisaraha, siis peaks sellest jaguma kõikidele kohtutele vajalike ametikohtade loomiseks. Oleme JuM-i poolt saanud SiM-ile palve, et tegeleda konvoide töögraafikutega. Viiruse tõttu jäi ära üks Sim-JuM kohtumine, kus oli konvoide teema päevakorras. Tõstatame uuesti teema ning nüüd saame SiM-ile teatada, et ka KHN on konvoi probleemi tõstatanud.

V. Lapimaa: Vajalik on rõhutada, et kohtutel on hädavajadus kvaliteetselt toimivate videoühenduste järele. Ministeeriumil ja KHN-il paluksin toetust avaldada, et töötatakse välja lahendus, millele kohtunikud saavad loota ja mida usaldada. Lahendus peab olema töökindlam ja kvaliteetsem, kui tavaline koosolekutel kasutatav tarkvara.

J. Tehver: Probleemid on meil ühised, kuid opereerime meile etteantud keskkonnaga. Täna kasutatav virtuaalruumi lahendus tuleb RIK-ilt. RIK tegeleb korraga paljude arendustega ning seetõttu on nendega koostöö kavandamine keeruline.

A. Parmas: Prokuratuuril on parem seis. RIK-il ongi palju ülesandeid. Loomuliku arenguga oleksime võtnud virtuaalruumid hiljem kasutusele. Digitaalsele menetlusele üleminekul tehakse arendusi ositi ning tehakse neid osasid, mille jaoks antakse raha. Prokuratuuri jaoks on üheks suureks prioriteediks süsteemide sidumine politseiga ning teiseks kohtuga suhtluse digitaliseerimine. Ajakava ei oska peast öelda.

A. Asi: Ministeeriumil ja RIK-il on töögrupp, kes andis virtuaalruumi jaoks sisendit, et see vastaks kohtu ja menetlusosaliste nõudmistele. Kevadel tegeleti jooksvalt kõikide osapoolte kaasamise ja arendamisega. RIK tegutses väga kiiresti virtuaalruumi arendamisega. Täna, võrreldes sellega, millega

alustasime märtsi keskel, on seis väga hea. Kõige rohkem on probleeme heli kvaliteediga suhtlemisel vanglatega.

L. Loide: Arestimajade videoühendustega on samuti probleeme.

A. Asi: Meil on arestimajadega tehnilisi probleeme vähem ning koostöö arestimajadega toimib. Oleme teinud enda ametnikele koolitusi koostöös arestimajade ja prokuratuuriga. Koos mängitakse läbi ühenduste loomine ning probleemide tekkimisel kõik teavad, kuidas peavad toimima. Uue viiruselaine tulekul saame kindlasti paremini hakkama. Advokaatidel on personaalne ühendus ning nende ühendus sõltub väga palju advokaadi asukohast ja kui hea on internetiühendus. Advokaatidel on keeruline tsentraalset võrku luua, sarnaselt Justiitsministeeriumi või politseiga, kuna neil puudub ühtne büroo. RIK-ile tegime arendusettepanekud, sh advokaatide jaoks, mis puudutab menetlusosalistega suhtlemist, eelkõige kui isik on kinnipidamisasutuses. Virtuaalruumide kasutamise kvaliteet sõltub sellest, kui hea internetiühendus kellelgi on ning seda me ei saa reguleerida.

V. Peep: Ministeerium on IT-vajadusi vahendav organisatsioon ning RIK-il endal on suurem vastutus ametlikult tööplaani lisatud arenduste manageerimisel. Arenduste prioritseerimine läbib arutelu koordinaatsioonikogus, kuhu kuuluvad kohtud, Riigikohus, prokuratuur, vanglad ja advokatuur. Lisaks on kohtutel ühine IT-juht. Oluline, et kohtud oleksid tellijana tugevad. Suuresti kohtute IT-juhi osalusel on valminud kohtusaalide standard ning selle koostamisel peeti nõu nii advokaatuuri kui prokuratuuriga.

L. Loide: Arestimaja teenused läksid üle vanglatele ning seetõttu võib kinnipidamiskohtadega ühenduste loomine muutuda problemaatiliseks. Peame palju kiirmenetluse istungeid virtuaalselt arestimajadega, kuid kui isikuid hakatakse kinni pidama vanglates, siis on saalide ressurss jätkuvalt piiratud, kuna vangla kaugsaalid teenindavad lisaks maakohtule ka halduskohut. Vangla töötajad vajavad koolitusi.

A. Asi: Võrreldes arestimajadega on vanglates paindlikku lähenemist vähem.

V. Kõve: KHN-i seisukoha eelarve osas võiks vormistada kirjalikult ning hääletame selles osas homme.

V. Saaremets: Kas peaksime nimetama konkreetseid prioriteetid või saadame Vabariigi Valitsusele üldise taotlus?

V. Peep: Kolm samal tasandil prioriteeti: justiitskaare digitaliseerimine, õigusabi kättesaadavus ja palgafondi kasvatamine konkurentsivõimeliseks.

J. Tehver: KHN-il on vajalik riigile kommunikeerida, et süsteem ei ole selliselt jätkusuutlik ning vajame kohtunike kohti juurde.

V. Kõve: Pöördumise projekti lisaksime, et KHN peab vajalikuks juurde küsida 4 kohtuniku kohta.

K. Lippus: Selgituseks veel, et kohtuniku töövõimehüvitis on juba lisataotluses sees ning ka tulevases eelnõus.

KHN-i liikmed on nõus 4. päevakorrapunkti osas hääletama 10. septembril enne planeeritud 8. päevakorrapunkti.

5. Ülevaade kohtuarendustoimkonna tegevustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Lagle Zobel

V. Peep: Teise kohtuarenduse VTK teemadeks on koormuse ühtlustamine, suurem spetsialiseerumine ja kohtunike tagasisidestamine. Kõik VTK pidepunktid on seotud 2019. a alguses heaks kiidetud kohtute arengukavaga. Kohtute arengukava sisaldab ka toonitatud vajadust hinnata kohtute arvu ja kohtute võrgustikku. Teemad ei saa tulla üllatusena ja ei ole revolutsioonilised. Kohtute arengukava on põhjalik visioonidokument. Valitsusprogramm on kohtute osas märksa lühem, kuid nendes kahes dokumendis ei ole vastuolulisi teemasid. Eelmise VTK-ga said kohtud endale hoobasid juurde, et jagada asju ümber, korraldada menetluslähetusi, võimaldada pensionile jääval kohtunikul laud puhtaks teha. Arengukavast tulenevalt eraldi kohtuhaldusasutust ei soovita ja seda ei tule. Tugiteenuste tsentraliseerimisega ei tsentraliseeri me teenuseid ministeeriumisse ega mingisse eraldi vahekihti, vaid teeme ühised

ametikohad ja teenistused kohtute juurde. Selliselt on vastutus ja võim antud võimalikult lähedale tegeliku töö tegemisele, mis on kõige lihtsam, kiirem ja odavam. Võimalikud loodavad ühised tugiteenused on loetletud kohtute arengukavas ja nendeks on arhiivi- ja tõlketeenistus, infotelefon, lahendite avalikustamine. Selliste teenistustega ei kaasne lihtsalt mehhaaniliselt töötegijate ümber tõstmine, vaid ka võimekus kohtutele teha nende põhjal projekte, et liikuda digiarhiivi suunas ja võtta tõlkimisel kasutusele rohkem tehisintellekti. Laual oleval teises VTK-s on esitatud võimalusi, mis on seotud kohtutele uute hoobade andmisega kuni kohtunike tagasisidestamiseni välja. Väidetavalt on kommunikatsioon teise VTK osas olnud halb. Olen saatnud kõikidele kohtutele kaks kirja seni üks kord aastas, kus olen selgitanud, kuidas kohtute arengukava realiseerime ja millised meetodeid kasutame, selgitanud eelnõude tegemist ja toimkonna mudelit. Oleme mõlemat VTK-d arutanud kohtujuhtidega. Mõõnan, et paaritunnine koosolekuformaat võrreldes terve päeva pikkuse koosolekuga ei võimalda piisavalt arutelu. Oleme toonud VTK-d KHN-i ette. Kokkuleppimisel on arutelu Eesti Kohtunike Ühingu. Oleme üritanud edasi liikuda maksimaalselt kaasavalt. Laualolev VTK ei ole veel ministri allkirjastatud. Tulime KHN-i ette väljatöötatava materjaliga. Viimasel kohtujuhtide nõupäeval toonitasime, et ühe maakohu ja kohtute ühendamise valik on üks võimalikest alternatiividest. Rääkisime, et meil ei ole plaanis atesteerimine Lätis ja Leedus kasutusel oleval kujul. Kinnitame, et VTK ja eelnõu puhul tuleb lõpuks ka avalik arutelu ja kooskõlastamisering.

Oleme ministrile ja teistele osakondadele selgitanud VTK põhilisi pidepunkte ja lahendusi. Tegeleme jätkuvalt arengukavas väljatoodud küsimuste lahendamise. Esiteks, kuidas ühtlustada kohtute töökoormust. Välja on toodud kaks alternatiivset lähenemist, kas üks maakohus, halduskohus ja ringkonnakohus või jätkata seda, mida oleme seni teinud ehk kasutada muid kompensatsioonimeetmeid, mis võimaldavad tagada ühtlast koormust. Oleme välja toonud mõned kohtuasjade liigid (vangide kaebused ja kaebused kohtutäituri otsustele), mida võiks jagada üleriigiliselt. Välja on toodud ka eeluurimiskohtunike asjade jagamine teistele kohtutele, mis on üheks Harju Maakohu järelevalve ettepanekuks. Välja on toodud ka võimalus, et kohtuteenistust võiks käsitleda ühtsena. Hetkel on tööandjaid kaheksa. Kui sekretär, kohtujurist, tõlk liigub kohtute vahel, siis võiks seda käsitleda kui ühtset kohtuteenistust – inimese töösuhe ei lõpe ega alga, vaid jätkub. Alternatiiviks on üks maa-, haldus- ja ringkonnakohus. Tutvusin kohtukorraldusega Ühendkuningriigis, kus on üheks kohtuinstantsiks maakonnakohus (*County Court*) ehk tavaline tsiviilasju esimeses astmes arutatav kohus. Terve Inglismaa ja Kõrriimaa peale on taolist kohtuorganisatsiooni vaid üks, kuigi see paikneb väga paljudes kohtades. Juhul, kui moodustada ühendatud kohus, siis see eeldab kohtu sisemise töökorralduse mudeli ümberkorraldamist. See ei tähenda automaatselt seda, et kogu võim koonduks esimehe kätte ja kohalikud kohtud kannataksid selle tagajärjel. Peaks tekkima toimiv kaheastmelise juhtimise mudel. Harju Maakohu järelevalves juhiti tähelepanu, et aseesimeeste positsioon on hetkel pigem ebaselge. Kohtumaja juhid on pigem kommunikatsioonikanaliks esimeeste ja kohalike kohtumajade vahel. Otsustuspädevust neil kohtu sees hetkel pigem ei ole. Üks kohus tähendaks tugevamat ümberjaotamist üksustesse. Täna otsustused, mis on terve maakohu üldkogu pädevuses, liiguksid loodavate üksuste kogudesse. See tähendaks kindlasti juhtimismudeli ümbermängimist. Head analüüsid ja võrdluspunktid hetkel puuduvad. Lisaks tuleb anda ka menetluslik hinnang, millised on nõ kodumaakonna ning millised on spetsialiseerumise asjad. Ühe kohtumajaga Harju Maakohu puhul tuleks kaaluda vaheastme juhtimismudeli tugevdamist. Ühtse kohtu loomisega ei tasu kiirustada ning mõte on hetkel toores. Võime moodustada spetsialiseerunud kohtunikega üle-eestilised võrgustikud (maksejõuetusasjad, alaealiste asjad). Võrgustikuga võib kaasneda kohtunikele spetsiifiline tugipersonal ning lisatasu kohtunikele administratiivse ülesande täitmise eest. Võrgustike loomine ei välista seda, et meil on kohtutes ametlikud formaalsed üksused ehk osakonnad. Oleme Eesti Kohtunike Ühingu ja KHN-iga samal meelel, et kohtunike töövõimetushüvitise kaotamine oli viga ja üritame hüvitist taastada. Töövõime hindamiseks on vajalik leida kohtusisene instants.

Üldise organisatsiooniloogika kohaselt antakse sisutöö tegijatele tagasisidet. Formaalset atesteerimisest võiks saada aru siis, kui meil oleks suur riik ning tuhat kohtunikku. Pakume välja üldistava tagasiside küsimise võimaluse kohtuniku kohta kõrgema kohtu kolleegiumilt. Tagasiside võib olla nii positiivne kui negatiivne ning seda võib kohtunik küsida ka iseenda kohta.

Eelarvega seonduva teadmatuse tõttu on võimalik, et kohtujuristidega seotud mudeleid tuleb ajas üle vaadata. Senise mudeli säilitamisega pakume välja kohtujuristidest kohtunike järelekasvugrupi loomise. Järelekasvugrupi kohtujuristide roteeritakse erinevate menetlusliikide ja asutuste vahel ning nad näevad lisaks kohtu tagatoale ka eestuba. Kohtunikuabide osas loobume ettevalmistusteenistusest, mis kunagi oli loogiline, aga täna ei ole asjakohane.

Eestkoste järelevalve osakond ei muuda kohtunike paiknemist kohtutes, vaid peab tagama kohtunike näpunäidete alusel järelevalve ühtlustamise.

V. Kõve: Kohtunike jaoks oleks vajalik teadmine, et ministeerium ei liigu kohtute ühendamise teemaga edasi ilma KHN-i heakskiidu ja kohtute täiskogu põhimõttelise otsuseta. Milline on selle VTK hinnanguline ajakava?

V. Peep: Toome kohtunikonna ette toormaterjali, mis sisaldab alternatiive. Ka eelmine VTK sisaldas ühendkohtu ideed. Lähtusime eelmise ja ka selle VTK puhul KHN-i põhisuundade valikutest ning ei tee otsustusi vastuolus KHN-i seisukohtadega. Juhul, kui KHN ei toeta ühendkohtu loomist, siis see teema järgmisesse eelnõusse ei lähe. Järgmist eelnõud tahame kirjutama hakata juba oktoobris ja plaanime selle jõuludeks valmis saada. Eelnõu tugineb VTK-le, selle tagasisidele ja KHN arvamustele. VTK-d arutame mitteametlikus kohtuarendustoimkonnas. Toimkond on piisavalt tugev ja tegus ning oleme teadlikult hoidnud seda väikesena, et tagada agiilsus.

V. Kõve: Kohtute ühendamine eeldab põhjalikku läbimõtlemist. Kas tänane KHN peab võtma seisukoha selles küsimuses?

V. Peep: VTK-s on põhjalikult läbi töötatud alternatiivid, mis on suunatud töökoormuse ühtlustamisele ja mida tähendaks üleriigiline kohtuasjade jagamine. Teine alternatiiv ehk ühendkohus on toores ning vajab rohkem analüüsi ja läbi modelleerimist. Kui KHN asub vaimustusega toetama teist alternatiivi, siis praegu pakutud ajakava nihkub kindlasti edasi. Oleme üritanud hoida kohtuarenduse eelnõude ja VTK arutamise mitteametliku, kuid konstruktiivsena. KHN-i ette oleme tulnud sisuliste küsimustega, mis on tekkinud VTK ja eelnõu kirjutamisel.

I. Pilving: Hindan, et varajases staadiumis tulla VTK-ga KHN-i ja loodetavasti see ei jää viimaseks aruteluks. Eelmise Riigikohtu esimehe ja asekancleri ajal oli sama küsimus laual, seega ühendkohtu loomise plaan ei ole revolutsiooniline. Poolt- ja vastuargumendid ei ole muutunud. Ühendkohtu loomiseks tuleb muuta põhiseadust. Ühe välja pakutud alternatiivi puhul ei ole tegemist võrgustiku tekitamisega, vaid võrgustik asendatakse ühe kohtuga. Põhiseadus näeb ette kohtute paljususe, mis on üheks sõltumatuse garantiiks. Peame vältima olukorda, mida on võimalik tulevikus kuritarvitada. 2007. a otsustas kohtunike täiskogu, et kohtute haldamisel tuleb omavalitsuslikku alget suurendada – mida suuremaks asju ajad ja tsentraliseerid, seda vähem on demokraatiat. Arusaamatuks jääb ühendkohtu puhul KHN-i roll. Praegust juhtimismudelit peaks VTK elluviimisel oluliselt muutma. Probleem tekib üleriigilises asjade ja ressursi jagamises, mis ei tohiks olla ühe kohtu siseasi. Juhtimist on vajalik tasakaalustada, nagu hetkel KHN-is, kus ei ole ainult kohtunikud, vaid juures on ka muud organisatsioonid ja võimuharud. Kuigi kohtunike kohtade ümberjagamised on hetkel raskelt toimunud, siis on otsustused vastu võetud. Kohtunike saatmine ühest Eesti otsast teise ja asjade ümberjaotamine ei tohi toimuda liiga kergekäeliselt. Kokkuvõttes olen pigem seda meelt, et KHN-is mõistame hukka ühe alternatiivi ja soovime jõudu teiste alternatiividega. Juhul, kui siiski liigutakse ühendkohtu alternatiiviga edasi, siis ei tohi omavalitsuslikku alget jätta suurendamata. Ministeeriumi võim kasvab, kui kohtu esimees jääb ministri käepikenduseks, kellel on siis kohtute juhtimiseks piisavalt hoobasid.

M. Eerik: VTK viimasel leheküljel on kirjas, et eelnõu jõustub 01.06.2021. a.

V. Peep: Tegemist on optimistliku ajakavaga, kui kirjutada jõuludeks eelnõu valmis, siis loodame, et Riigikogu võtab selle esimese poolaastaga vastu.

V. Saarmets: Ühendkohtu toetamise eelduseks on põhjalik ja teaduslikult põhjendatud analüüs, millela ei ole võimalik hinnata, kas tegemist on mõistliku lahendusega. Hetkel ei ole võimalik hinnata ka teiste kogemust. Kohtuniku ametikohal on teatud erisused. Tagasisidestamise puhul on öeldud, et tegemist ei ole atesteerimisega ning KHN peaks andma suunised, et see ei tohi ka tunduda atesteerimisena.

K. Siigur: Teen ettepaneku, et KHN võiks põhimõtteliselt toetada sellist plaani. Eesmärk on kohtusüsteemi siseselt ressursi optimaalselt ja võrdselt jagada. Hetkel tundub, et see ei ole võrdselt jagunenud ja oleme selles osas konsensusel. Olen ka varasemalt rääkinud, et halduskohtupidamine muutuks paremaks ja tõhusamaks, kui esimese astmes kahe kohtu asemel oleks üks halduskohus. Võimalik, et see oleks nii ka maakohtute puhul. Kindlasti eeldab see põhjalikku tagajärgede analüüsi ja arvutamist. Halduskohtu puhul on võimalik töökoormust ühtlustada, kui teatud asju jagada üle-eestiliselt ning seeläbi muutuks kohtumenetlus kiiremaks ja paremaks. Peame omaltpoolt näitama, mida

kohtusüsteem teeb. VTK-s käsitletud töökoormuse optimeerimise lahendustesse suhtun pigem positiivselt ning arvan, et liigutakse õiges suunas.

J. Sarv: Sümpaatiat kuulub üleriigilisele jagamisele, millega on võimalik lahendada probleemid ja muud probleemid jäävad tekkimata. Regionaalpoliitilisemalt oli vähemalt eelmisel valitsusel eesmärk viia riigiametid Tallinnast välja, et töökohad jaotuksid ühtlasemalt. Ühe kohtu mudeliga hakkaksid kohtunikukohad koonduma Tallinnasse, kuna Tallinnas on töökoormus kõige suurem. Pigem võiks digitaalajastul suunata Tallinnast välja kohtuasjad, mis ei eelda menetlusosaliste isiklikku osavõttu. Keerulisem on kohtuasjadega, mille lahendamine eeldab kohtuistungit pidamist. Peab arvestama, kuidas ühe kohtu mudeli kasutuselevõtmine mõjub kohtu atraktiivsusele tööandjana, kui igaüht ähvardab oht, et ta suunatakse tööle mõnda teise piirkonda. Leidsin VTK punktis 1.2.2.3 vastuolu. Esmalt on öeldud, et luuakse selline süsteem, et kui isik soovib töötada Narvas, siis teda sundkorras Tartusse ei saadeta. Samas on veidi hiljem märgitud, et tuleks luua üleminekusätteid, mis välistaksid selle, et juba konkreetse kohtu teenistusse määratud kohtunikke oleks võimalik kohustuslikult mujal Eestis asuvasse üksusesse üle viia ning mis tagaksid, et juba algatatud kohtuasjad lahendatakse lõpuni algselt määratletud kohtualluvuse alusel. Kuidas mõista osundatud löike VTK-s? Kas tulevikus kohtunik peab olema valmis selleks, et ta suunatakse teise Eesti piirkonda?

V. Peep: Saame tuua võrdluse PPA struktuuriga, kus politsei teenistuskohas on enda üksuses. Kohtunikul on kindel töökoht enda struktuuriüksuses. Kehtiva seaduse kohaselt ei saa kohtunik keelduda enda maakohtu piires kohtuasja arutamise eest. Peab vältima inimeste liigutamist Kuressaare ja Narva vahel.

L. Zobel: Osundatud lõigud tuleb VTK-s selgemini sõnastada. Kohtunike liigutamise võimalus peaks olema, kuid vajab veel analüüsi.

T. Saar: Asjade üleriigiline jagamine omab potentsiaali, kui eesmärk on kohtute töökoormuse ühtlustamine. Lihtsam oleks saavutada eesmärki üleriigilise jagamisega, kui kohtusüsteemi korraldusala muutmiseks. Asjade üleriigilise jagamise alusena ette nähtud kohtunike arv kohtus võib eesmärgi täitmisel tekitada vastupidise mõju ning kui jagame ümber ühte kindlat liiki asju, siis võib see halbade asjaolude kokkulangemisel viia koormuse kohtusse, kus on see niigi suur. Aluseks võiks olla kohtu tegelik koormus, mis eeldab, et meil on ühtsed koormuspunktid, mille alusel on võimalik kohtute koormust mõõta.

I. Kangur-Gontšarov: Peame vaatama, mida ühte kohtu loomine põhiseaduslikult tähendab ja mida valitsevad parteid sellest arvavad. VTK-st ei nähtu, kuidas asjad jaotuvad üleriigiliselt ja juhuslikkuse põhimõtte alusel. Võib tekkida olukord, kui Võru kohtunik on sunnitud sõitma Tallinnasse ja Tallinna kohtunik Kuressaarde. Hetkel kohtumajade vahel sõitmist ei peeta lähetuseks, seega ühe kohtu raames asjade jagamisel sõidukulud ei hüvitata. Isegi, kui vormistada see lähetusena, siis tegemist on ikkagi ebamõistliku ajakuluga. Kohtunike lähetuskulud ühest kohtust teise kannab see kohus, kes vajab abi. Peab nähtuma, kes kulud kannab. Spetsialiseerumisele ei aita see kaasa. Kõikides kohtutes peale Harju Maakohtu on probleem kohtumajade vahel spetsialiseerumisega, kuna enda kohtu piirkonnas ei ole spetsialiseerumiseks piisavalt asju ning seetõttu on vajalik kohtumajade vahel sõitmine vähemalt oma piirkonnas. Kohtunikud kuulavad hea meelega kõrgema astme kohtu hinnangut, kuid kas seda on vajalik seadusesse sisse kirjutada. Menetlusosalisena ei sooviks ma, et minu asja lahendaks kohtuüleline suunatud kohtunik.

M. Agarmaa: Meie ei toeta ühe kohtu loomise mõtet, kuna see ajab süsteemi segaseks. Põhiseadusest tulenev kohtute võrgustik peab säilima. Ühe kohtu loomisega on hirm, et varjatult koondub õigusemõistmine Tallinnasse ja Tartusse ning mujal häähtub. Lihtsamates asjades peab säilima õigusemõistmine inimesele mõistlikul kaugusel. Lisaks oleks nii suure kohtu juhtimine väga keeruline, näiteks üldkogu korraldamine, järelevalve kohtunike üle jms.

T. Pappel: Toetan erialluvuste loomist kohtute juurde ja plaani jagada üleriigiliselt teatud asju, mida on jagamiseks piisavalt palju, arvestades ka kohtute koormust. Idee poolest võib vastasel juhul tekkida olukord, kui Tartu Halduskohtu kinnipeetavate asju lahendab Tallinn ja siis võime ühe kohtumaja sulgeda. Peab hindama, kas üleriigiline jagamine ainult koormuse ühtlustamise eesmärgil on mõistlik. Primaarne peaks olema alluvuste muutmise kaudu kohtute koormuse ühtlustamine. Toetan eeluurimiskohtuniku asjade jagamist. KHN võiks tagasi lükata ühe maa-, haldus- ja ringkonnakohtu idee. Esiteks võiks olla tugevam analüüs, eriti uue juhtimisstruktuuri osas, kuid need küsimused on välja jäetud. Kes moodustavad uue kohtu juhtkonna? Milline on edaspidi kohtumajade staatus? Milline on suure kohtu üldkogu pädevus? Mis jääb kohtumajade pädevuseks? Kuidas hakkab toimuma järelevalve

kohtunike üle? Kes menetluses realselt sõidab – kohtunik või menetlusosaline? Kuidas ühtlustatakse nende kohtunike koormust, kes peavad ühest Eesti otsast teise sõitma? Tekib üks suur kohus, kus tekivad jätkuvalt vaidlused koormuste osas. Kohtusüsteemi värbamine muutub ebaselgeks. Uus muudatus suurendab bürokraatiat. Hetkel saab kohtunik oma kohtus erinevatel teemadel kaasa rääkida. Tulevikus koondub kõik ühe juhi juhtimise alla ja tavakohtuniku sõnavõim väheneb. Uus mudel vajab juurde ka lisaraha. Kohtusüsteemi kulud sellise mudeliga kindlasti suurenevad, kuna tekivad juurde vaheastmejuhid, kellele on vajalik maksta lisatasu. Toetan kohtunike töövõimehüvitise taastamist. Seni on Tartu Ringkonnakohtu kolleegiumite esimehed andnud tagasisidet, ka ilma vastava regulatsioonita. Vajab selgitamist, kas selleks saab olema kohustuslik kord ning millisena seda ette nähakse. Kohustuslik süstemaatiline tagasiside andmine kõigi esimese astme kohtunike töö kohta võib kujuneda ringkonnakohtu kolleegiumi esimehe jaoks koormavaks. Ringkonnakohtute esimeestel võiks olla võimalus kaasa rääkida kohtujuristide arendamise teemal ning välja mõelda stažeerimisprogramm. Kohtujuristid on välja pakkunud, et roteerumise ettepanekud ja soovid võiks koondada riigitöötaja portaali, kus on konkreetsel kohtul võimalik soov aktsepteerida.

J. Sarv: Sõitmise teema on oluline. Kohtuasjade üleriigilisel jagamisel saame suure võidu, kui jagatakse asju, mida on võimalik arutada kirjalikus menetluses või virtuaalselt. Toetan tagasisidestamise varianti ning selle reguleerimist, kuna kohtunikud on erinevad. Kindlasti on paljud tagasisidest huvitatud, aga osad mitte. Seaduses sätestatud leebe tagasisidestamise kohustuse või õiguse puhul ei teki kohtuniku sõltumatuse rikkumise osas küsimust. VTK eelviimasel lehel mõjuanalüüsi all on kirjas, et kavandatud muudatused ei avalda mõju ettevõtete ega kodanike halduskoormusele. Ühe kohtumudeliga tekivad teatud kohtuajad, mida lahendatakse inimese kodukohtus, kuid tekivad ka üleriigiliselt lahendatavad kohtuasjad, mille puhul peavad menetlusosalised ise hakkama liikuma. See toob kaasa olulise mõju. VTK punktis 10.2, mis käsitleb puudutatud ja muudetavaid õigusakte, siis kindlasti mõju on laiem. Kindlasti muutuksid ka VTMS, PSJKS, SKHS.

L. Loide: Kohtunike tagasisidestamise küsimust on pikalt arutletud ning vajame mehhanisme. Tegemist ei oleks kindla ja kohustusliku atesteerimisega. Meil on kohtunikke, kes vajavad tagasisidet ja kes vajavad ka alust, mille alusel nendelt selgitusi küsitakse, räägitakse ja soovitusi antakse. Jätkuvalt olen seisukohal, et sama kohtuastme kohtunik või esimees ei saaks kohtunikule tagasisidet anda. Ühe kohtu tekkimisel on aktuaalseks sõitmise ja asjade tegeliku jaotamise teemad. Millised on ainult kirjalikud menetlused? Kes hakkab seda kantseleis revideerima? Igas menetlusliigis on ka suulisi menetlusi. Saame välja sorteerida igast menetlusliigist eelduslikult kirjalikud menetlused. Oleme kohtumajade vahel üritanud teatud liiki asju jaotada teise majja ja vajadusel sõidab kohtunik. Meil on tekitatud valvekohtuniku graafikud. Tekivad küsimused, milline prokurör ja kus kohast kohtusse kohale tuleb, kuidas valvegraafikuid ühildada, kuidas lahendada tõlkeprobleemid, kuidas ühildub ja tekib vajadus luua videosilda kolme või nelja erineva kohaga. Miks ei ole jagatavate asjade ringis ennetähtaegseid vabastamisi ja karistusjärgset käitumiskontrolli, mida saab teha täielikult video teel? Täitmiskohtuniku asjad jaotatakse süüdimõistetute elukoha järgselt. Täitmiskohtunike asjade hulgast tuleb samuti asju eristada. Kui süüteomenetluses on asja alluvus maakohtu põhine, tekib vaidlus kohtumajade alluvuse osas. Menetlusosalised ei sõida teise kohtumajja. Kuidas tagatakse kohtunikule personal teises kohtumajas? Kas kohtunikuga sõidab kaasa tema enda sekretär või tagatakse kohapealne personal? Tekib palju küsimusi ning rahaline kulu ja ajakulu.

T. Saar: Tuleb säilitada fookus. VTK eesmärk on lahendada probleemi. Peab vaatama, kas väljapakutud lahendus aitab probleemi lahendamisele kaasa või on lahendamiseks mõni muu variant.

V. Saarmets: Probleemiks on ebaühtlane töökoormus kohtunike ja kohtute vahel. Alternatiivi saame lükata tulevikku, kuna tegemist ei oleks kiire lahendusega. Tuleb tegeleda asjade üleriigilise jagamise ja erialluvusega. Kindlasti on kohtute infosüsteemis võimalik kohtuasju paindlikumalt jaotada. Ma ei välista arutelu ühendkohtu osas, kuid see ei saaks olla esmaseks variandiks. Ühendkohus annaks kindlasti võimaluse suuremaks spetsialiseerumiseks. Tagasisidestamise osas ei näe ma seaduses põhjalikku reguleerimise vajadust. Kohtujuristide roteerumine ja arendamine on põhjendatud ja kohtusüsteemi huvides. Kohtujurist on kohtuniku abiline ning kohtunik ei peaks leppima ebastabiilse olukorraga. Kohtujuristile, kes tahab kohtunikuks saada, ei pruugi roteerumine olla kõige tähtsam.

I. Parrest: Ühe kohtu ideed ei peaks hetkel pooldama ja sellega ei peaks edasi tegelema. Kohtute töökoormuse ühtlustamiseks on ühe kohtu mudel ebaproportsionaalne ning loob juurde palju teisi põhimõttelisemaid probleeme. Suuremas kohtus muutub kohtunike hääl kohtute omavalitsuslikust seisukohast veel väiksemaks. Kohtuasjade üleriigilise jagamise ideega võiks edasi liikuda ning kui

sellest ei piisa, siis vaadata üle eri kohtute pädevused, kui selleks on vajadus. Töövõimetushüvitise osas tahetakse luua võimalus, kuidas kõrgema kohtu esimees saaks suunata kohtuniku tervisekontrolli. Võimalik, et sunnimeede esimehe tasandil on riive kohtuniku sõltumatusele. Tagasisidestamise osas pean seaduse regulatsiooni pigem vajalikuks ning välja pakutud pehme vormi puhul ei näe riivet kohtunike sõltumatusele. Kohtusüsteemi siseste probleemidega peame ise tegelema, muidu tullakse seda väljast tegema. Põhimõtteliselt võib kohtujuristide institutsiooni arendamist toetada. Järeelkasvugrupis olevate kohtujuristide arv ei pruugi nii suur olla ning juristide lühiajaliselt mujalviibimise periood ei tohiks kohtunikule olla ka liigselt koormav. Eestkoste järelevalve osakonna osas sooviks ma täpsemat ülevaadet. Hetkel ei näe sellest kohtunike jaoks kasu. Mõte võiks olla siis, kui eestkoste järelevalvega hakkaksid tegelema eeskätt kohtunikuabid ning luuakse eraldi osakond sarnaselt maksekäsu kiirmenetluse osakonnaga.

J. Tehver: Kohtutes on ebavõrdse ja ebaühtlase tööjaotuse probleem. Võrdse ja ühtlase töökoormuse eesmärgi saavutamisel ei arvesta, et töökoormuse mõõtmine on problemaatiline ja raskesti ühildatav, lähtudes kohtuniku töö spetsiifikast. Iga kohtunik on erinev. Inimese erinevusest tulenevalt ei saa eeldada, et iga inimene teeb täpselt sama tööd ja ühepalju, sellisel juhul väheneb süsteemis tervikuna jõudlus ja kvaliteet. Kas töökoormuse ebaühtlus on suur lahendamist vajav probleem ja kas töökoormuse ühtlustamine on probleemi adekvaatne lahendus?

V. Lapimaa: Kas mitte üleriikliku jagamise puhul ei teki põhiseaduslikkuse probleemi? Kohtualluvus määratakse seadusega objektiivsete kriteeriumite järgi (isiku elukoht, vara asukoht). Üleriigilise jagamine puhul jagab kohtuasju infosüsteem algoritmi alusel, mitte objektiivsete kriteeriumite järgi. Esimese alternatiivi osas on eelpool kõlanud vastuväited põhjendatud ja veenvad. Kas eelmise suure kohtureformiga, kui kohtud liideti nelja suurema maakohtu alla, realiseerusid ohud ja hirmud, sh vertikaalne juhtimine, kohtuniku sõnal ei ole mõju, üldkogudel ei ole enam tähendust? Kas kohtuniku identiteet ja staatus muutub nii palju, kui kohtunik ei ole enam Paide Maakohtu, Rakvere Maakohtu, Viru Maakohtu või Pärnu Maakohtu kohtunik vaid Eesti Maakohtu kohtunik?

A. Parmas: Kõike ei peaks lõputult tsentraliseerima. Kohtu töös tekkinud probleeme ei tohi lahendada selliselt, et kohtu halduskoormus jagatakse ümber. Sellest tekib prokuratuuri probleem. Keskendume lõpliku lahenduse otsimisele, mitte ei tekita delegeerimisega probleeme teistele. Eesti jaoks on 15 kohtumaja liiga palju. Tegemist on luksusteenusega, mida me ei jõua varsti üleval pidada. Kohtumajasid tuleb vähendada ning inimestel tuleb sellega ka arvestada. Tagasisidestamisest - kindlasti ei ole õige selline lähenemine, et enne kui kohtunikuga seotud probleemid on jõudnud sinnamaale, et esineb alus distsiplinaarmenetluse alustamiseks, ei tohi kohtunikule keegi midagi öelda. Kohtunikuga suhtlemine ei kahjusta tema sõltumatust. Probleemidest tuleb ausalt ja avatult rääkida ning tuletada kohtunikule meelde, et ta töötab riigi heaks. Kohtujuristide arengu skeemi võiks lisada ka prokuratuuri, et järeelkasvul oleks võimalust rohkem roteeruda.

S. Kaljumäe: Asjade ümberjagamise ei tohiks toimuda asjade arvu, vaid koormuspunktide järgi. Sellise võrreldavuse põhjal on paindlik jagamine hea mõte. Kaasnevate praktiliste probleemide üle saab veel arutelusid pidada. Kohtunikel on vähem aega tegeleda kohtuasjadega, kui luuakse erinevaid juhtimistasandeid ja erinevaid administratiivseid ameteid. Eelistan lihtsat juhtimist, mis sarnaseks praegusele kohtusüsteemile. Tagasisidestamise kohta ütlen, et kõrgema astme kohtu seisukoht on autoriteetne ning sellel peaks olema õiguslik alus.

I. Pilving: Töökoormuse ebavõrdsus ei ole nii suur, et ühendkohut teha. Tuleb tegeleda töökoormuse ühtlustamisega ja kohtuasjade vähendamisega. Tuleb analüüsida, miks on nii palju kohtuasju. Tuleb tegeleda ka rahvastikuregistriga, kuna maakohtu koormust leevendavat maksekäsku ei saa teha, kui võlgnikku ei saa kätte. Teiste alternatiividega võiks edasi minna. Prokuratuuri osundatut tuleb analüüsida. Teen ettepaneku hääletada, et KHN ei toeta ühe maa-, haldus- ja ringkonnakohtu loomist.

E. Ülviste: Ühe asutuse probleemi lahendamisega ei saa seda lükata teise kaela. Kui Harju Maakohtu eeluurimiskohtuniku asjad tulevad Pärnu Maakohtusse, siis vajab Pärnu Maakohtus kohtunikke juurde. Õigussüsteem on tervik. Me ei saa ühe kohtu koormuse vähendamisega suurendada teise kohtu koormust.

V. Kõve: Saab järeleda, et teised teemad leidsid mõistmist ja edasi töötamiseks toetust. Ühtse kohtu loomise teema oli põgusalt laual juba Taageperas toimunud KHN-i istungil. Täna mõeldi teemal kaasa. Kohtute ühendamine ei saa olla eesmärgiks, vaid kohtute ülekoormuse vähendamise vahendiks. Välja

toodi erinevaid probleeme: põhiseaduslikkus, kohtu omavalitsus ja haldus, esimehe nimetamine, KHN-i roll. Riigis toimuvaid arenguid jälgides toimub juba tsentraliseerimine ja lõplikult ei ole sellele mõtet vastu sõnuda. Revolutsiooniliseks kohtute ühendamiseks täna valmisolekut ei ole. Ühe kohtu variant lubaks kohapealseid kohtuid alles jätta, võrdse tööjaotuse eeldusel. Ei ole õige alustada suure reformiga ning pilootprojektina tuleks esialgu pigem kaaluda halduskohtute ühendamist. Üldjuhul leidis kohtualluvuse ühtlustamine mõistmist.

V. Peep: Oleme VTK-staadiumis, kus ütleme, mis on probleem ning millised on võimalikud lahendused. KHN-i enamuse seisukoha peegeldus on selge. Ühendkohtu võimalust nimetame VTK-s, aga ei analüüsi seda varianti edasi. Osakond ei ole mõeldud üleriigilisena. Nelja maakohtu puhul on spetsialiseerumisega osakond (alaealised, maksejõuetusajad) ikkagi ühe maakohtu sees. Tagasisidestamine ei ole mõeldud kõikidele kohtunikele vaid ikkagi *ad hoc* juhtumiteks, kui kohtunik, esimees või kõrgema kohtu esimees tagasisidet küsib. Kui puudub kohtujuristide roteerumise sätet, siis ei taha ükski kohtunik enda juristist loobuda, vahel isegi mitte lühikeseks ajaks. Süsteemi hüvanguks oleks vajalik kohtunikel juristide jagamine väljaõppe perioodil. Toetan mõtet, et kohtujuristide roteerumisse võiks olla kaasatud ka teised justiitsharud (prokuratuuri ettepanek). Eestkosteosakond on mõeldud kohtuniku abistamiseks, eestkoste järelevalve kvaliteedi tõstmiseks ja praktika ühtlustamiseks. Eeluurimisasjade jagamise arutamisel saime aru, et asjad veel vajavad lahterdamist.

KHN-i liikmed avaldasid soovi hääletada VTK-s välja toodud alternatiivi vastu, mis näeks ette ühe maakohtu, halduskohtu ja ringkonnakohtu loomise.

Poolt: 5

Vastu: 3

Erapooletu: 1

Otsus: KHN ei toeta ühe maa-, haldus ega ringkonnakohtu loomist. Muus osas avaldati arvamust ning KHN toetas nende teemadega edasi minekut.

Paus 15.45–16.00

6. Miinimumelatise eelnõu ja maksejõuetuse küsimused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –
Justiitsministeerium, Kai Härmand

K. Härmand: Elatise miinimumsumma on olnud probleemiks kohtusüsteemile ja inimestele juba pikka aega. 2018. a koostatud miinimumelatise VTK tagasiside oli väga kriitiline – need inimesed, kellele tuli maksta elatist väitsid, et miinimumsumma on liiga väike ning isikud, kes pidid maksma elatist väitsid, et peavad jätkuvalt liiga palju tasuma. Tagasiside ajendas tellima elatise uuringu. Uuringu meetoodika aitas koostada TÜ Rakendusmeetoodika Keskus ning see on ka Justiitsministeeriumi kodulehel avalikult kättesaadav. Uuringus on käsitletud kahte meetodit: standardkulumudel (arvutatakse välja, millised oleksid hüpoteetiliselt vajalikud kulutused lapsele erinevates vanuseastmetes) ja võrdleva kulumetoodika (võrreldakse tegelikke kulutusi, mida teevad lastega pered ja lasteta pered ning kahe pere kulude vahe on laste kuluks). Mõlemal meetoodikatel on positiivseid ja negatiivseid külgi. Uuringus arvestati laste elukoha piirkonda, vanust jm objektiivseid faktoreid. Uuring tegeleb hüpoteetiliste ja tegelike kuludega, ei lähtu lapse elustandardist ning soovunelmast. Erinevate mudelite järgi on keskmine lapse kulu 343 eurot või 388 eurot. Miinimaalseks elatise summaks ühe vanema kohta on seega 172 eurot või 194 eurot. Kirjutame eelnõud, mis peaks valmima oktoobri alguseks. Hetkel ei oska välja tuua täpset eelnõulahendust. Süsteemi ümber tegemisel saame aluseks võtta uuringu tulemusel välja selgitatud ühe või teise summa. Otsustamist vajab, kas seome elatise miinimumsumma tarbijahinnaindeksiga või sätestame mittetõendamist vajava baassumma. Põhimõtted jäävad samaks. Tuleb arvestada lapse vajadusi ja vanemate võimalusi. Laste vajadusena peame silmas eelkõige vajadust kasutada erivahendeid (erivajadusega lapse kulutused), mitte lapse soove asja kasutada. Seaduse muudatuste rakendamine osa on kõige olulisem ja ka kõige problemaatilisem. Süsteemi tegemisel oleme arvestanud nii poolt kui ka vastu argumentidega, aga meie hinnangul seadusega ei saa tagasiulatavalt muuta kõiki välja mõistetud elatise. Lisaks tuleb arvestada, et kohtulahendite resolutsioonid on väga erinevad (märgitud kindel summa, pool alampalgast, viide seaduse sättele, lihtsalt numbrina). Ei ole võimalik kirjutada ühtset rakendussätet, mis lahendab kõik väljamõistetud elatiste probleemid. Tuleb arvestada lühiajalise kohtusüsteemi koormuse tõusuga. Loodame, et läheb lihtsamaks, kui süsteem muutub ja välja mõistetud elatised on kohtus samuti muudetud. Soovime luua ka veebipõhise kalkulaatori, mida saab kasutada iga inimene oma perele kohase elatise summa välja

arvutamiseks. Elatis ei ole vaesuse vastu võitlemise vahend. Vaesuse vastu aitavad sotsiaaltoetused. Kui kummalgi vanemal ei ole rahalisi vahendeid, siis elatise välja mõistmine ei aita.

V. Kõve: Kas pakett hõlmab ka elatisabi teemat? Täna peab elatisabi saamiseks olema kohtuotsus, mida ei ole õnnestunud täita.

K. Härmand: Hetkel meie ei saa seda muuta, kuna see on SoM-i pädevuses. Oleme probleemi SoM-ile kommunikeerinud.

V. Kõve: Läbimõeldud rakendussätetega säästaksime kohtuid mõttetustest vaidlustest. Seaduse jõustumisel on tõenäoline, et kohtutesse esitatakse massiliselt ka elatise vähendamise hagiid.

V. Peep: Kohtutäituritel on 30 000 elatise nõudega seotud täiteasja.

K. Härmand: Ootame eelnõu kooskõlastamisele saatmisel ka kohtute mõtteid rakendussätete osas.

I. Kangur-Gontšarov: Seletuskirja tuleks täpselt välja tuua tõekspidamised, mis aitavad kohtutel ja menetlusosalistel sätteid ühtemoodi mõista ja seeläbi vaidlust ennetada või kiirendada.

J. Sarv: Kas üleminekut oleks võimalik teha lihtsustatult kirjalikus menetluses? Selliselt, et ei tuleks täiemahuliselt menetlust läbi viia. Siinkohal võiks kõne alla tulla teatav analoogia kriminaalmenetluses ette nähtud korraga jõustunud karistuste ülevaatamiseks pärast leebema karistusseaduse kehtima hakkamist.

K. Härmand: Pankrotiseaduse eelnõu on läbinud Riigikogus esimese lugemise. Muudatusettepanekute tähtaeg on 17. september. Riigikogu õiguskomisjonis toimub 21. septembril muudatusettepanekute läbivaatamise esimene istung. Hetkel on tagasiside olnud positiivne. Tegeleme saneerimise, võlgade ümberkujundamise ja võlgadest vabastamisega. Jätsime teise etappi saneerimise, kuna ootasime millal Euroopa Liit lõpetab läbivõtmised. Meie saneerimiseseadus vastab üldjoontes direktiivnõuetele. Kõige põhimõttelisemaks muudatuseks on, et enam ei tehta füüsiliste isikute puhul vahet, kas esitatud on pankrotiavaldus või võlgadest ümberkujundamise avaldus. Sõltuvalt majanduslikust olukorrast suunatakse isik, kas pankrotimenetlusse või võlgade ümberkujundamise menetlusse. Ühtlustame ajutise halduri, usaldusisiku ja nõustajate kvalifikatsiooninõudeid. Kohustustest vabastamise menetluse lühendame kolmele aastale. Oktoobri alguseks või keskpaigaks saame eelnõud valmis ning oktoobri lõpus arutame need ekspertidega läbi ja seejärel saadame kooskõlastamisele. Loodame eelnõud saata järgmise aasta alguses parlamenti.

V. Kõve: Millal muudatused jõustuksid?

K. Härmand: Pankrotiseaduse muudatused jõustuvad 01.01.2021. a, kuid mitte kõikide sätete puhul. Saneerimisdirektiivi üle võtmiseks on 2 aastat ehk 2022. a kevadel.

V. Kõve: Kas kaebeõigust vähendatakse?

K. Härmand: Jah. Kohtuasja lahendava kohtuniku koormus suureneb, kuid kogu süsteemi töökoormus väheneb eelkõige kaebavõimaluste vähendamisega ja nõuete kaitsmise koondamisega sarnaselt saneerimisega. Järelevalve osas hetkel ei oska öelda, kuna rahastuse saamine on ebaselge.

A. Parmas: Pankroti väljakuulutamise lõpetatakse enne pankroti väljakuulutamist võlgniku varale kohaldatud arest ka kriminaalasjades. Kas selles osas võeti midagi ette?

K. Härmand: Täpsustan, kas ja kuidas see eelnõus kajastub.

I. Kangur-Gontšarov: Kohtunikule tuleb tööd juurde nende asjade läbivaatamine on teises korras ja on üks asi. Pankrotiasjade ja füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise töökoormuspunktid tuleks üle vaadata.

K. Luha: Arutame.

V. Kõve: Kui muudetakse seadust selliselt, et kohtute koormus teatud asjades muutub, siis tuleks välja mõelda rakendusmehhanism ka töökoormuse ümberjaotamisel.

K. Härmand: Rakendusaktide küsimus.

J. Sarv: Kas revisjoni raames heideti pilk ka pankrotikuritegudele? Hetkel on seaduses lünk, mis võimaldab karistusest pääseda, kui ise ei ole juhatuses ning kasutad variisikuid.

K. Härmand: Ei.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Lahkub Toomas Talviste

7. Üldmenetluse lihtsustamise põhimõtted ja ülevaade KrMS revisjonist – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Markus Kärner (Skype)

Markus Kärner liitub istungiga Skype vahendusel.

M. Kärner: Esitame lähiajal arvamuse avaldamiseks KrMS-i muutmise VTK, kuhu on koondatud ettepanekud üldmenetluse lihtsustamiseks ja kohturessursi säästmiseks. Soovime lisada KrMS-i omaksvõtu instituudi. Lahendamist vajab omaksvõtu aeg ja vorm. Millises olukorras on omaksvõtu instituut kaitsjale kasulik? Milline on kaitsja või süüdistatava motivatsioon asjaolusid omaks võtta? Praktikas on pooltel võimalik loobuda tõendite ette lugemisest, kuid see tõstatab kohtumenetluse avalikkuse ja vahetuse küsimuse. VTK näeb ühe võimalusena ette ka vaba jutustamise lubamist risküsitluses, millega paremini kontrollida tunnistaja usaldusväärust ja hoida kokku kohtu ressursi. Hetkel on istungi pidamise regulatsioon ebaõnnestunud ning kaalume eelistungite pidamise kohustusest loobumist. Kas kaitsja peaks esitama mõningad tõendid teatud ajaks? Uute tõendite esitamine hilises menetlusstaadiumis võib kohtumenetlust venitada, kuid teatud ajaks tõendite esitamise kohustus võib omada negatiivset mõju kaitseõigusele. Kaalume teatud juhtudel eelmenetluses ekspertiisi tegemise võimaluse sätestamist. Üheks suuremaks muudatuseks võib pidada üksiktaotluste lahendamise võimaldamist kirjalikus menetluses. Harju Maakohtu järelevalve aruande põhjal on VTK-s välja pakutud, et teatud juhtudel on kohtul võimalik piirata uue kaitsja valmimise õigust, kui see võib menetlust venitada. Piirangute korral ei oleks uue kaitsja valik täielikult välistatud. Uus kaitsja saaks osaleda menetluses määratud kaitsja kõrval, kuid tema menetluses osalemisega seotud kulud jääksid menetluse lõpptulemusest olenemata süüdistatava kanda. Samuti ei lükataks sellisel juhul kohtuistungit edasi põhjusel, et valitud kaitsja ei saa kohtuistungil osaleda või et ta vajab aega kohtuasja materjalidega tutvumiseks. Soovime kaotada jälituslubade seaduslikkuse kontrollimisel topeltmenetluse ning kohustada prokuratuuri lisama toimikutesse läbiotsimistoimingute load. VTK-s on markeeritud, et prokuratuuri taotlusel on võimalik jälitustoiminguks luba anda ka pealdisena, kuid ministeerium pigem sellist ettepanekut ei toeta. Seadusandja võiks ka kohtukoosseisu vahetumisel näha ette võimaluse menetluse jätkamiseks. Leiame, et kriminaalasja lahendamisel võiks kohtul olla võimalus jätta tsiviilasi läbi vaatamata, kui tsiviilasi lahendamine koormab ülemäära kriminaalmenetlust. Kannatanule tuleb sellisel juhul ette näha tasakaalustavad meetmed eraldi hagiga kohtusse pöördumiseks (nt riigilõivu vabastus). Samuti käsitletakse VTK-s videoistungite regulatsiooni ühtlustamist. Kas kohus saaks kohustada video teel menetlusosalise osalemist istungil? Soovime pärast VTK kooskõlastuste ja arvamuste laekumist kutsuda ettepanekute tegijad ümarlauale.

V. Kõve: Milline on seaduse muutmise planeeritud ajakava?

M. Kärner: Saadame lähima kuu aja jooksul VTK kooskõlastusele. Eelduslikult 2021. a teises pooles peaks eelnõu valmima.

V. Kõve: Kas istungite kohustuslikkuse vähendamist on veel kaalutud?

M. Kärner: Oleme arutanud, et seda võiks teha täitmiskohtuniku asjades, aga hetkel VTK-s sellisel kujul ei ole. Tagasiside põhjal on võimalik eelnõus selle sooviga arvestada.

A. Parmas: Tuleb kaaluda kohtunikule kohtuasjade materjalide kätteandmise võimalust. Tekitab küsimusi, kuidas kohtunik kehtestab pooltele tingimusi ja ajalimiite tõendite avaldamise viiside ja ulatuse

suhtes, kui kohtunikul ei ole teavet, mis tõend mida tõendab ja kuidas on asjaga seondub. Sama olukord on kohtule pädevuse andmisel eelmenetluses õigeksmõistva otsuse tegemiseks, kui on ilmne, et süüdistuses kirjeldatud faktilised asjaolud ei vasta ühelegi süüteo koosseisule. Nõustun VTK-s toodud ettepanekuga kaitsja määramise osas, kuna on probleeme, kui kaitsjat vahetatakse ja sellega venitatakse menetlust. Kaitsja võtmist ei tuleks keelata, kui kaitsja on liiga hõivatud, vaid olukord tuleks lahendada sarnaselt prokuratuuriga. Kui kaitsja ei ole mõistliku aja jooksul võimeline istungil osalema, siis tuleb määrata uus kaitsja. Sellisel juhul tuleb istungile kohale see kaitsja, kelle on kohus määranud. „Hüppekassatsioon“ ei muuda midagi oluliselt.

J. Sarv: Kas ministeerium eelistab jälitustoimingu lubade kontrollimist eraldi määruskaebemenetluses või põhimenetluse raames?

M. Kärner: Revisjoni ajal püüdsime kaotada topeltmenetlust, kuid sobivat lahendust ei leidnud. Üheks variandiks, et kõik jälitustoimingute lubatavuse küsimused tuleb lahendada kohtueelses menetluses ning kohtumenetluses sellega enam ei tegeleta. Samas võiks see kaasa tuua olulise vaidluste arvu kasvu, sest ilmselt iga kaitsja kasutaks vaidlustusvõimalust, kui alternatiivselt hiljem jäädakse kohtumenetluses sellest õigusest ilma. Teisest küljest põhiasja lahendamise juures vaidlustatakse ilmselt ka peaaegu alati jälituse seaduslikkust. VTK-s pakutakse välja erinevaid variante ning ministeeriumil selget eelistust veel ei ole. Igatahes peab tagama, et oma õigusi saaksid kaitsta ka need jälitustegevusest puudutatud isikud, kes põhiasja menetlusse ei puutu.

A. Asi: Toimiku tutvustuse faasis ei ole jälituslubade õiguspärasuse kontrollimine praktiliselt tehtav. Selles faasis on isikud enamasti vahistatud ning kohtueelse menetluse aeg lõppeb ja materjalid tuleb kohtusse ära saata ning menetletakse paralleelselt. Nõustun, et toimiku materjalid võiks kohtunikele kätte anda.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Esimese päeva lõpp kell 17.15.

Neljapäev, 10. september

Istungi algus 9.30

V. Kõve: Eile ei võtnud KHN seisukohta eelarve lisataotluste osas (istungi 4. päevakorrapunkt).

KHN-i liikmed hääletavad istungi 4. päevakorrapunkti (kohtute eelarve) osas.

Poolt: 9

Vastu: 0

Erapooletu: 0

Otsus: KHN on arvamusel, et esimese ja teise astme kohtute 2021. aasta eelarve ei vasta kohtute aastaelarve kujundamise põhimõtetele. Ühiskonna ootustele vastava töhusa õigusemõistmise tagamiseks peab kohtute eelarve olema piisav. Eelarve peab võimaldama hoida ja värvata piisava kvalifikatsiooniga kohtuametnikke, tagama kohtumajade turvalisuse, kaasaegsed ja kasutajamugavad infosüsteemid ning tehnilised vahendid. KHN toetab Justiitsministeeriumi RES 2021–2024 lisataotlusi, pidades väga oluliseks nii õiguskaare digitaliseerimist kui ka kohtuametnike kompetentsi ja motivatsiooni tõstmist.

Lisaks peab KHN vajalikuks juhtida Vabariigi Valitsuse tähelepanu sellele, et praegune kohtunike arv riigis ei võimalda kiirendada kohtumenetlust ega hoida ära menetlustähtaegade pikenemist olukorras, kus kohtuasjade arv kasvab. KHN peab vajalikuks kohtunike arvu suurendamist 4 kohtuniku ametikoha võrra ja kohtute eelarve kohtunike palgafondi arvestuslike vahendite vastavat suurendamist.

8. Kohtute suhtlemine avalikkusega – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohus, Kristi Kirsberg, Justiitsministeerium, Viljar Peep, Marilin Reintamm

K. Kirsberg: Kohtute kommunikatsiooni strateegia koostati aastal 2018. Riigikohtu esimehega võtsime umbes poolaastat tagasi strateegia uuesti ette ning avastasime selles mitmed nõrgad kohad. Riigikohtu

esimees on teinud ettepaneku strateegia korrastamiseks ja seejärel kinnitada KHN-is. Strateegia uuendamisega soovime uuendada ka KHN-i soovitusi meediaga suhtlemiseks. Arutasime pressiesindajatega kehtiva strateegia osas ning küsisime ka ajakirjanikelt tagasisidet. Kõige problemaatilisemaks on punkt 7.3.1 (jõustumata kohtuotsus on avalik ning ajakirjaniku päringu alusel edastatakse ajakirjanikule), kuna paljud kohtunikud ei ole sellega sisuliselt nõus. Aasta alguses läbiviidud ümarlaual mõtlesime, kuidas saaksime KHN-i soovitusi selgemini kirjutada, tulenevalt toimiku tutvustamisega tekkinud probleemidest ja kohtupidamise avalikkusest. Ettepanek seaduses sätestada jõustunud ja jõustumata lahendite avalikustamine ja toimikuga tutvumine. Meedia soovitude muutmise tegeleme edasi, kui on selge, kuidas seadust muudetakse. KHN-i ette toome kohtute kommunikatsiooni strateegia koos KHN-i meedia soovitude projektiga, kui see on koostatud ning saame kinnitada.

V. Peep: Lisaks aasta alguses toimunud ümarlauale arutasime suvel toimkonnas põhjalikumalt jõustunud ja jõustamata lahendite avalikustamise ja toimikutega tutvumise teemasid. Täna on seadus selles osas lakooniline ning toimetatakse tavaõiguse alusel, kui andmekaitse ja avalik teabeõigus ristub kohtumenetlusega. Isikuandmete kaitse reeglistiku mõju kohtumenetluses on üle hinnatud. AvTS kehtib ka kohtumenetluses, kui menetlusseadustikes ei ole teisiti sätestatud. Reguleerimine seondub ka infotehnoloogilise rakendamisega – kuidas töö korraldada infosüsteemides, millal andmed umbisikustada ja kasutada initsiaale. Vaatame üle kehtivad põhimõtted. Meie hinnangul kuuluksid ka jõustumata kohtulahendid avalikustamisele, kui need on nõuetekohaselt markeeritud. Tuleb üle vaadata erinevate avalikustamise keeldude kehtivused – kinnine kohtuasja arutamine, lapsendamissaladus, ärisaladus.

M. Reintamm: Jõustamata kohtulahend on üldjuhul avalik ning seadus näeb ette erandid (alaealiste, kannatanute huvides). VTK-s on kavatsus välja tuua kaks varianti, kas jõustumata kohtulahend avalikustatakse kohe veebilehe kaudu või lahend edastatakse vastava taotluse alusel. Veebilehe kaudu avalikustamisega ei kaasne kohtutele väga suuri muudatusi. Kindlasti tuleb sätestada, mida avalikustatakse – kas ainult kohtuotsuseid või jätta sama regulatsioon nagu hetkel. Kohtute töös võib lahendus tekitada muudatusi (kantseleilt liigub tööülesanne menetlusgrupile). Eelduslikult on vajalik teha muudatusi ka KIS-is ja Riigi Teatajas. RIK-iga oleme lahti kirjutanud lahendist isikuandmete eemaldamise lähteülesande, et KIS tunneks lahendis ära kõik menetlusosaliste nimed, mis on juba KIS-is ning eemaldamise funktsiooni kasutamisel eemaldatakse lahendist kõik need andmed. Tuleb otsustada, kuidas avalikustada – kas isikuandmed sisse, mis juhtub süüdimõistetud nimega, kes hiljem on õigeks mõistetud. Kohtute töökoormus kasvab, kui päringute alusel tuleb väljastada ka jõustumata lahendid. Vajalik oleks päringuid hallata, seejärel kohtulahendeid puhastada ja isik, kes hiljem lahendi jõustab teeb teistsuguse versiooni lahendist. Mõlemad avalikustamise variandid leiavad kajastamist VTK-s koos vastava statistikaga. Kavatsus on jätta regulatsioonist välja kohtukantselei kaudu avalik lahendite kuulutamine, kuna reaalselt seda ei kasutata. Eraldi töin välja kriminaalasjades kohtumääruste avalikustamise, kuna segadust tekitab täitmiskohtunike asjades ennetähtaegne vabastamine – kas määruseid avalikustada või mitte, kas lahendid on avalikkuse tähelepanu all ja kas praktikud vajavad neid lahendeid. Oluliseks aspektiks on, et nendest määrusest ei ole võimalik eemaldada isiku nime, kuna isikul ei ole karistust, mis kustuks ja süsteem ei tuvasta vajadust nime eemaldada. Praktikas on tõusetunud probleem hagita asjade lahendite avalikustamisel, kui menetlusseadustikus asja lahendamise liik on muutunud hagi asjast hagita asjaks. Kriminaalmenetluses on kõige suurem probleem õigeks mõistetud isiku nime avalikustamisega. Mõningad kohtud jätavad lahendisse nime sisse ning seetõttu on võimalik vaid isiku enda taotluse alusel nime eemaldada, kuna süsteem ei taju isikuandmete eemaldamise vajadust. Sarnaselt ei eemaldata kahtlustatava nime lahendist. Hetkel on kohtutel suur segadus tsiviil- ja halduskohtumenetluses füüsiliste isikute andmete avalikustamisel. Kasutades analoogiat kriminaalmenetluses, siis isiku nime eemaldame karistuse kustumisel, aga võlgniku nime ei eemaldata lahendist, kui on võlgnemus tasutud. Tsiviil- ja haldusasjades ei kohaldata lahenditest automaatselt isikuandmete eemaldamist. Kavatsus on välja pakkuda kaks variant: 1) kas avalikustada koheselt ilma isikuandmeteta; 2) kohus määrab, kas nimi eemaldatakse või mitte.

Eesmärgiks on lahendi ühekordne avalikustamine ning otsustus tuleks teha kohtumenetluses. Konkreetne säte lihtsustaks ka kohtu töökorraldust. Kriminaalasjas võib õigustatud huvi korral menetlusväline isik kohtutoimikuga tutvuda ning keeldumise korral saab isik esitada ühel korral määruskaebuse. Soovime rohkem reguleerida kohtutoimikuga (nii paber-, kui ka digitoimik) tutvumist kantselei kodukorras, kuna seal on hetkel juba reguleeritud menetlusosalise õigus tutvuda toimikuga. Kantselei kodukorda lisaksime ka menetlusvälise isiku õiguse tutvuda kohtutoimikuga. Toimikuga tutvumiseks määraksime tasu, kuna digitaalse toimikuga tutvumine eeldab kohtult lisatööd. Digitaalsetoimikuga tutvumine toimiks avaliku e-toimiku vahendusel. Juurdepääsupiirangu tähtaegade probleem tõusetub, kui soovitakse tutvuda kinnise toimikuga. Ühe võimalusena vaatab kohus üle juurdepääsupiirangu kestuse vajalikkuse ning juurdepääsupiirangu jätkumise korral ei või menetlusväline isik tutvuda kinnises menetluses arutatud asja toimikuga. Teise võimaluse järgi jätkaks menetlusseadustikest kinnises menetluses toimikuga tutvumise keelu välja ning toimikuga tutvumise üle otsustab alati asja menetlenud kohus, kui esitatakse taotlus. Kinnises menetluses arutatud asja toimikule igavese juurdepääsupiirangu sätestamine ei toetaks kohtumenetluse avalikkust. Tuleb võimaldada menetlusvälistel isikutel virtuaalistungite jälgimine veebikeskkonnas. Kehtiva seaduse alusel istungi salvestamine saab toimuda vaid kohtu loal, seega ka virtuaalistungit ei tohi salvestada ega järelvaadata. Istungil avalikuks saanud teabe avalikustamise ajalise piirangu kehtestamisel tuleb kaaluda avalikku huvi ning anda isikutele kaebeõigus. Ajakava kohaselt saab VTK valmis septembri lõpuks ja oktoobri lõpuks loodetavasti saadame kooskõlastamiseks.

L. Loide: Mida mõeldakse nende määruste all, millega menetlust lõpetatakse? Praktika on erinev ja kantseleid saavad erinevalt aru.

M. Reintamm: KrMS-s sätestatud lõpetamise alused, kui lõpetatakse kriminaalmenetlus, mitte KIS-i alused.

K. Siigur: Kohtumenetlusega seotud dokumentatsioon tuleb reguleerida menetlusseadustikega, mitte AvTS-iga. Kohus peab saama ise otsustada, kes saab toimikuga tutvuda ning millistel tingimustel. Kohtulahendite ja isikuandmete avalikustamise osa kirjutamisel tuleb mõelda, et kahtlemata on avalikustamisel suur väärtus, aga peame arvestama, et tänapäeval info avalikustamisel jääb see aastateks ringlema. Me ei tohi avalikustamisega saavutada tulemust, et inimesed väldivad kohtutesse pöördumist, kuna vaidlusega seotud andmed on jäävad ringlema. Pigem toetan väiksemat avalikustamist ning minimaalselt automaatset avalikustamist.

V. Peep: Menetlusseadustik reguleerib menetlusosaliste ligipääsu jõustamata lahendile ja toimikule ning kui menetlusseadustik ei sätesta, kuidas menetlusvälised isikud andmetele ligipääsevad, siis kehtib automaatselt AvTS.

V. Kõve: Kohtulahendi kuulutamisel loetakse saalis otsus ette. Kantseleis avalik teatavaks tegemine on tegelikkuses fiktsioon. Internetis lahendite avalikult kuulutamiseega on lahendid kättesaadavad rohkematele. Teema lisame ka kohtunike täiskogu päevakorda.

J. Sarv: Kantselei kaudu avalikult teatavaks tegemisest ei saa loobuda, kui internetis avalikustatakse vaid kärbitud lahendeid, sest menetlusosalistele peab terviklikul kujul olema lahend kättesaadav. Kriminaalmenetluses peab avalik teatavaks tegemine siiski olema sätestatud, kuna mõningatel juhtudel hakkab kaebetähtaeg kulgema avalikult teatavaks tegemisest.

T. Pappel: Menetlusosalised saavad dokumendid kätte e-toimikust.

I. Parrest: Kõikidel ei ole dokumentide kättesaamiseks e-toimiku kasutamise võimalust.

V. Kõve: Kohtulahend kuulutatakse avalikult. Sätte mõte on, et kõik, kes tahavad lahendit kätte saada, sealt saavadki kätte.

I. Pilving: Avalik teatavaks tegemine puudutab lahendi üldsusele kommuniqueerimist. EIK art 6, mis sätestab, et põhilahendus peab olema traditsiooniline lahendi kuulutamine istungil, aga sellest võib kõrvale kalduda, kui lahend on kättesaadav. Tänapäeval internetis.

V. Saarmets: Kuulutamine või kohtupidamise avalikkus traditsioonilises mõttes ei ole virtuaalruumiga ühildatav. Põhiseaduse tõlgendamisega minnakse liiga kaugele, kui avalikustada jõustamata lahendeid kõikide nimedega. Menetlusosaline nõustub eelduslikult sellega, et saalis olev isik, kes tunneb asja vastu huvi, kuuleb asjaolusid ja saab teada otsusest. Masinotsingute kasutamine on järgmine tase ning on oht, et inimesed ei pöördugi enam kohtusse, kuna kardavad liigset avalikustamist.

V. Kõve: Kuidas põhiseaduse ja EIK kohtumenetluse avalikustamise nõudeid digitaalajastul täita? Peame mõtestama kogu kohtumenetluse ringi.

K. Siigur: Peame mõtestama, kui suure ja intensiivse avalikustamise tagab lahendi kuulutamine kohtusaalis. Pigem tuleb otsuse kuulutamisele inimesi vähe. Suurema avalikkuse huviga asjade puhul ei ole põhjust lahendeid varjata. Halduskohtus oleme üldjuhul ajakirjaniku põhjendatud huvi korral edastanud talle ka jõustumata lahendid. Digimaailmas avalikustamisel on selge, et lahendid jäävad internetti igaveseks ja palju rohkemad inimesed saavad lahenditele ligipääsu. Üheks variandiks on, et lahendeid hakatakse taas kohtusaalis kuulutama kindlal ajal.

V. Kõve: Euroopa Kohtus kuulutatakse kõik lahendid saalis ja lahend loetakse ette. Tegemist on põhimõttelisel laadi probleemidega ja peame midagi otsustama. Täna puudub kirjalikus menetluses igasugune lahendi avalikustamine. Põhiseaduse vastuvõtmise ajal oli loomulik, et menetlust viidi läbi suuliselt, isikud viibisid saalis ning lahend kuulutati suuliselt.

A. Parmas: Kõik, kes tahavad, saavad kohtulahendist teada. Arusaamatu on, miks riigi nimel saadav otsustus peaks kuhugi kaduma.

J. Sarv: Nõustun. Kui kaotada avalikult teatamise mõiste, siis kriminaalmenetluses tuleb üle vaadata selle mõistega seotud kaebetähtaja kulgemised. Kas meil on võimekus enne jõustumist kõik lahendid puhastada?

M. Reintamm: Statistiline võimekus on olemas, kuna hetkel kõik lahendid puhastatakse pärast jõustumist. Hetkel on vajalik, et peale jõustumist järgmisel päeval oleks lahend veebilehel üleval. Kohtus võib muudatuse tagajärjel liikuda töö ühest üksusest teise. Võimalik, et uue tugiteenusega on seda küsimust lihtsam lahendada.

V. Kõve: Lahendi kuulutamine toimub koos isikuandmetega. Saan aru, et meil on vaid kaks varianti – kas kohus otsustab, et seda tehakse avalikuks või mitte. Puhastatud lahend on kaasus.

K. Härmand: Põhiseaduse kommenteeritud väljaandes on viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendile, mille kohaselt kohtuotsuse avalikustamine on kitsalt lahendi suuliselt teatavaks tegemine. Hiljem võib osaliselt veebis avaldada.

K. Siigur: Lahendi kuulutamine põhiseaduse tähenduses tähendab vaid resolutsiooni kuulutamist. Kohtulahendite avalikustamise eesmärgiks on põhjenduste näitamine ja kohtupraktika tutvustamine. Anonümiseeritult resolutsiooni kuulutamisel ei ole mõtet.

K. Härmand: Kas teame teiste riikide praktikat?

V. Kõve: Pigem ei leia toetust jõustumata lahendite avalikustamine kõikide isikuandmetega.

I. Parrest: Esialgu võiks avalikustada resolutsiooni.

A. Asi: Jõustumata lahenditele juurdepääsu peaks ikkagi eraldi taotlema ning kõiki ei avalikusta.

V. Köve: Probleem ka selles, et lahendeid saab kokku viia, kui on kohtuasja number teada.

I. Pilving: Juristkonda huvitavad eelkõige põhjendused ning vaid resolutsiooni avalikustamist ei poolda. Pigem anonümiseerime, kui see on jõukohane ning kui ei ole võimalik, siis pigem toetan Andres Parmase seisukohta. Anonüümsust ja isikuandmeid ei tasuks üle tähtsustada.

J. Tehver: Minu arusaamise järgi kohtuotsuse kuulutamine ja tervikliku kohtuotsuse avalikustamine on kaks erinevat asja. Põhiseaduslikus võtmes nende ühildamisega jõuame ebasoovitud tulemuseni. Enne jõustumist tervikliku kohtuotsuse avalikustamine koos kõigi põhjendustega tekitab liiga palju probleeme.

V. Peep: Kohtulahendite avaandmete osas leidsime, et vajalik on tekitada eraldi täiendav avaandmete kogum anonümiseeritud kujul ning anda see piiranguteta kasutamiseks kõikidele nutikatele teenuste arendajatele Eesti õiguspraktika analüüsimiseks.

A. Asi: Ainult resolutsiooni avalikustamisel veebis tuleb ka nimed välja võtta, kuna seal võib olla sees kannatanu nimi.

M. Reintamm: Kohtulahendi täitmisega seotud küsimustes tehtud määruseid mõned kohtud avalikustavad ning teised mitte. Inimestel puudub selgus.

V. Köve: Milliseid lahendeid on mõeldud?

J. Sarv: Ennetähtaegsed vabastamised.

A. Asi: Menetluskulude ajatamise ja pikendamise taotluste lahendamine.

L. Loide: Oleme lähtunud, et üles pannakse kohtumenetluses lõpplahend.

J. Sarv: KrMS § 408¹ tuleb tervikuna üle vaadata. Grammatiliselt tõlgendamisel ei tohiks näiteks Riigikohus avalikustada vahistamise, vara arestimise ja veel teisi kohtueelse menetluse toimingute kohta tehtavaid lahendeid. Samas Riigikohus lahendab neid asju just eeskätt kohtupraktika ühtlustamise eesmärgil. Lisaks täitmisasjadele võiks avalikustamisele kuuluda osad süüdistuskohustuseasjad, kus on olulised õiguslikud vaidlused. Vähemalt sellised lahendid tuleb avalikustada, kus ringkonnakohus jätab muutmata prokuratuuri otsustuse kriminaalmenetlus lõpetada või jätta menetlus alustamata. Lisada piirang, et tuleb avalikustada, kui kohtueelne menetlus ei jätku. Kas kõik eeluurimisajad peaksid mitteavalikud olema? Vahistamispraktika pakub samuti huvi – mida arvestatakse vahistamisel ja kui kergekäeliselt vahistatakse. Vahistamismäärused võiks avalikustada viivitusega, pärast menetluse lõppemist.

V. Peep: Selle saaks lahendada anonümiseeritud ühise andmekoguga.

M. Agarmaa: Kriminaalmenetluse lõpetamisel otstarbekuse alusel asendatakse kahtlustatava nimi initialsiaalidega, aga leppimisega lõpetamisel jäävad kahtlustatava nimi ja asjaolud avalikuks.

M. Reintamm: Karistuse kustumisel eemaldatakse vaid süüdimõistetud nimi.

V. Kõve: Suured juurdepääsu teede asjad toodi hiljem hagita menetlusse. Eestkoste- ja registriasju ei ole vajalik avalikustada. Juurdepääsuteede ja korteriomandiasju ei ole põhjust eristada hagiastjade avalikustamisest.

V. Saarmets: HKMS näeb ette, et avalikustatakse jõustunud määrus, millega kaebus tagastatakse, jäetakse läbivaatamata, lõpetatakse menetlus. Praktikas sisulised lõplahendid avalikustatakse, mis ei ole tingimata kaebuse tagastamine või läbivaatamata jätmine, kuid praktika on erinev. Kas määruste avalikustamise eesmärgiks on kohtupraktika tutvustamine või ka järgimise taotlemine? Inimene pöördub kohtusüsteemi, et saada lõplahendit. Kas jõustumata lahenditega on vajalik inimesi eksitada? Kas advokaadid ja inimesed hakkavad viitama ka kõikidele jõustumata lahenditele?

V. Kõve: Peaks püüdlema robotiseerimise ja automatiseerimise poole, et kohus ei raiskaks oma tööaega ja saaks pühenduda õigusemõistmisele. Vajalik on sätestada selged reeglid.

A. Parmas: Võimalusel võiks sellised asjad toimuda automaatselt. Lahendit kirjutada teatud vormis, et hiljem ühe nupu vajutusega oleks võimalik nimed lahendist eemaldada.

K. Siigur: See eeldab ka kohtunike koolitamist. KHN saab anda soovitusi ka lahendi koostamiseks. Lahendi koostamisel on juba võimalik arvestada sellega, et vajadusel nimed ära markeerida või ei lahendites ei kasutata menetlusosaliste nimesid.

J. Sarv: Riigikohtu praktika on samuti muutunud ning nüüd eemaldatakse lahendist isiku nimi ka tema õigeksmõistmisel. Miks peaks varjama inimese nime, kui inimene mõistetakse õigeks? Kas peaksime eristama füüsilisi ja juriidilisi isikuid? Juriidiliste isikute puhul tundub anonümiseerimine pentsik.

M. Agarmaa: Meie poole on pöördunud mitu inimest, kes on õigeks mõistetud, kuid keda ei võeta tööle, kuna nad on olnud seotud kriminaalmenetlusega. Praktikas pöörduvad inimesed lõpuks kohtu poole ja paluvad kohtulahendist oma nime eemaldamist.

A. Asi: Tuleb rakendada paindlikkust ning isiku taotlusel andmed eemaldada. Teatud juhtudel, kui süüdistamine on avalikkuse tähelepanu all olnud, soovitakse, et õigeks mõistmine jääks kõlama.

M. Agarmaa: Kriminaalmenetluse lõpetamisel leppimisega tuleks ka lõpetamise määruks kahtlustava või süüdistatava nimi asendada initsiaalide või tähemärgiga, nagu eelnevalt juba välja tõin.

K. Siigur: Praktika peaks olema avalik, kuid isikute nimed tuleks eemaldada. Ei tohi tekkida sellist olukorda, et pärast karistuse kustumist süüdistatava nimi eemaldatakse, kuid isiku nime ei eemaldata leppimisega lõpetatud asjas, kuigi süüdistatav on sellisel juhul ise panustanud asja lõpetamisse.

V. Kõve: Toetatakse, et inimese taotluse alusel peaks olema võimalik nii nimi eemaldada kui ka tagasi panna. Kas saan õigesti aru, et tsiviil- ja haldusastjade lahendites on lühendid ning nimesid ei kajastada?

V. Saarmets: Jah. Aastal 2006 oli probleem, et kõikide juriidiliste isikute nimed olid ka vajalik asendada X-idega. Füüsiliste isikute isikuandmete kaitse on olulisem.

I. Parrest: Tsiviilkohtumenetluses tuleks piirduda füüsiliste isikute isikuandmete kaitsmisega ning juriidiliste isikute puhul jätta nimed lahenditesse. Tuleb otsustada, kas vaikimisi võtame isikuandmed välja ning taotluse esitamisel nimed lisatakse.

T. Pappel: Tundub, et üle vabariigi on vähemalt ringkonnakohtutes avalikustamise praktika erinev. Üle-eestiliselt tuleb reguleerida ühetaoliselt. Pigem tuleks lahendid avalikustada anonümiseeritud andmetega.

K. Siigur: Pigem võiks lahendid avalikustada isikuandmeteta ning eemaldada füüsiliste isikute nimed. Tekstiredaktoris on võimalik markeerida andmed, mis hiljem tuleb eemaldada.

V. Peep: Juriidilistel isikutel ei ole seaduse mõttes isikuandmeid. Andmekaitse regulatsioon on loodud kaitsmaks eraelu ning juriidilisel isikul puudub eraelu.

K. Siigur: Oluline on, et lahendist ei oleks võimalik isikuandmeid masinaga otsida. Lahendit lugedes isikute seostamine ajaoludega ei ole probleemiks.

K. Härmand: Tsiiviilasjades tehtud lahendid tagavad kindlust (isikute maksukäitumine ja lepingute nõuetekohane täitmine). Andmekaitse üldmääruse ülevõtmisel toimusid debatid, milliseid andmeid saaks kohtumenetluses avalikustada ning milliseid mitte.

I. Kangur-Gontšarov: Pooldan lahendite avalikustamist ilma isikuandmeteta.

V. Kõve: Juriidiliste isikute andmeid ei tuleks eemaldada ning füüsiliste isikute puhul leiab toetust vaikimisi andmeteta avalikustamine.

V. Saarmets: Eemaldame juriidilise isiku nime, kui juriidiline isik seda taotleb.

V. Kõve: Inimene võiks enda andmete avalikustamist taotleda.

K. Kruusvee: Kui mingil põhjusel füüsilise isiku nimi siiski avaldatakse, siis see tõmbab eriti palju tähelepanu.

V. Kõve: Ettepanek on kriminaalmenetlusesse lisada sätteid, sarnaselt tsiviil- ja haldusmenetlusega, et toimikuga tutvumisele ei kohalduks AvTS.

A. Asi: Nõus.

M. Eerik: Nõus.

J. Sarv: Oluline on, et kinnine menetlus kriminaalmenetluses ei tähendaks seda, et automaatselt keegi menetlusvälistest isikutest ei saaks tutvuda kriminaalasja materjalidega. Kriminaalmenetluses on avalik huvi suurem. Tutvumisloa keeldumisele vaid ühekordse määruskaebuse esitamise võimalus on kriminaalmenetluses võõras konstruktsioon ja ei sobitu hetkel süsteemi.

T. Pappel: Kas puudutab menetluses olevaid asju või ka jõustunud asju?

A. Asi: Ka jõustunud asju.

V. Kõve: Väljakutseks on digitaaltoimikuga tutvumise võimaldamine selliselt, et sealt isikuandmeid ei näe. Hetkel ei suuda ette kujutada, et saaksime tehisintellekti abil puhastada täielikult toimiku. Kindlasti ei tohiks see olla käsitöö.

A. Asi: Saame digitoimikust võtta lehekülje välja ning ei pea tegelema füüsiliselt andmete kinni katmisega.

T. Saar: Tõstatub andmekvaliteedi küsimus ning milliseid andmeid saab kohtule esitada. Hetkel on tõsiseks probleemiks PDF-failid, millega digitoimikus ei ole midagi teha.

V. Saarmets: Kas andmete kinni katmine on päevakorras? Kas õigustatud huvi korral on piisav anonümiseeritud toimikuga tutvumine?

J. Sarv: Sätestada kohtule võimalus kaaluda andmete osalise varjamise töömahukust ning avalikku huvi.

V. Kõve: Peame leidma ratsionaalseid lahendusi, et kohtuid ei ummistataks. Masinate kasutamiseks on vajalik sätestada selged reeglid. Vajame menetlusvälistele isikutele digitoimiku tutvustamiseks intelligentseid lahendusi.

T. Saar: Kas digitoimikuga tutvumisel on lubatud andmeid paljundada? Luba antakse siiski konkreetsele isikule.

A. Parmas: Võimalik on digitoimiku sisu lukustada. Ekraanilt pildistamise vastu on võimalik kasutusele võtta vesimärk ning pildilt on näha koopia päritolu.

K. Härmand: Kas inimene, kelle asja kohtus arutatakse, tahaks, et tema kohtuasjast tehakse ülekanne? Otseülekanne võib mõjutada õigusemõistmise kulgu, kui toimub tunnistajate ülekuulamine. Menetlusosalistele tuleb anda sõnaõigus.

A. Asi: Küsitluse korral 100% isikutest ei nõustu kriminaalmenetluses filmimisega.

I. Parrest: Kuidas saab kohus tagada, et istungit ei salvestata? Kohtul peab olema võimalus lubada ülekannet ning vajadusel seda katkestada.

K. Siigur: Istungite ülekandmise võimalus võiks olla seaduses reguleeritud, kui on õigusemõistmisega seotud vajadus. Kõikides asjades istungite ülekandmist ei pea vajalikuks.

A. Asi: Istungi ülekandmine hakkab tõendi väärtust mõjutama. Tuleb eristada ülekandeid kohtuotsuse kuulutamisest ning istungeid tunnistajate ja teiste isikute ülekuulamisest.

T. Pappel: Ülekannete jälgimine ei peaks olema suunatud vaid menetlusvälistele isikutele. Tsiviilasjades on istungid, kus advokaadid tulevad kohtusaali ja esindatav vaatab veebist, mida advokaat teeb, kuna ei soovi kohtusse tulla.

V. Kõve: Istungite ülekandmise võimalusse suhtume positiivselt, kuid alati peaks olema võimalik kaalutleda ülekandmise vajalikkust.

A. Asi: Otsustus, kas tunnistaja ülekuulamisel võiks filmida või mitte, ei tohiks olla vaidlustatav.

A. Parmas: Kas ülekande vaatamine peaks olema autenditav või mitte? Isiku tuvastamine on vajalik salvestamise vältimiseks ja keelu rikkumisel meetmete kasutamisele võtmiseks.

V. Saarmets: Kohus saadab lingi isikutele, kes on eelnevalt registreerinud, millega edastatakse ka hoiatustekst.

V. Kõve: Istungil avalikuks saanud teabe avalikustamise reeglid tuleb sätestada ka teistes menetlusseadustikes.

A. Parmas: Väiksemates asjades saab paari päevaga tunnistajad ära kuulatud ning proleemi ei teki.

I. Kangur- Gontšarov: Kui kohtunik on piiranud samas asjas teabe avalikustamist, siis märkida kohe ka ajaline piirang.

A. Parmas: See ei sõltu kuupäevast vaid teatud menetlusetapi läbimisest. Näiteks suuliste tõendite uurimise lõpuni.

V. Kõve: TsMS-i ja HKMS-i kohaselt kinnises menetluses ei saa toimikuga tutvuda ning kaalutusõigus puudub. Kas piirangut on võimalik hiljem, põhjuse ära langemisel, maha võtta?

V. Saarmets: Kas kinnises menetluses hindame, kas on jätkuv juurdepääsu vajadus? Juhul, kui ei ole, siis ei saa. Kas oleks võimalik, et menetlus jääb jätkuvalt kinniseks, aga ikkagi lubame toimikuga tutvuda?

V. Kõve: Kinniseks kuulutatakse menetlustoiming ning see ei peaks tähendama, et otsus peab olema kinnine.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

KHN-i esimehe ettepanekul ja KHN-i nõusolekul arutati järgmisena päevakorrapunkti nr 12.

12. KHN-i kodukorra muutmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus

K. Lippus: Kehtiva kodukorra kohaselt on nõukoja töövormiks on istung. Täpsustame eelnõus, et istung võib olla korraline või erakorraline. Istung võib toimuda ka virtuaalselt ja kirjalikult. Korraline istung võib toimuda neli korda aastas kokkulepitud aegadel füüsiliselt või virtuaalselt. Erakorraline istung võib toimuda vastavalt vajadusele ning ka kirjalikult. Korralised istungid toimuvad neli korda aastas. Jätame samaks sätte, et Riigikohtu esimehe istungil mitte osalemise korral täidab tema ülesandeid kõige kauem ametis olnud Riigikohtu kohtunik või teenistusaegade võrdsuse korral vanim Riigikohtu kohtunik. Nõukoja kokku kutsumine toimub jätkuvalt teatega, milles peab olema kajastatud aeg, koht, päevakord, olulised asjaolud, vajalikud materjalid ja resolutsioonotsuste projektid, mida nõukoda vajadusel muudab. Kodukorra § 5 lg 5 sätestab. Lisame, et istungi kokkukutsumise teade saadetakse istungile kutsutud isikutele.

K. Siigur: Tuleks sätestada enne istungit tähtaeg resolutsioonotsuste projektide muudatus- ja parandusettepanekute esitamiseks.

K. Lippus: Teen ettepaneku, et vaatame võimalikud kodukorra muudatused täna üle, teeme jooksvalt märkmeid ning alles detsembris kinnitame uue kodukorra. Ettepanekuid on võimalik pärast tänast istungit saata ka kirjalikult.

Saabuvad Margit Lauri ja Merit Kõlvart

Paus 11.30 – 12.00

Lahkub Tiina Ereb

K. Lippus: Riigikohtu esimehel on õigus otsustada, et mõningatele erakorralistele istungitele ei kaasata kohtute esimehi ja kohtudirektoreid ning erandjuhtudel ei edastata neile ka kõiki materjale.

J. Sarv: Vajalik on selgemalt sätestada, kes määrab päevakorra ja kes otsustab projekti sisu.

K. Lippus: Praktikas päevakord koostatakse koostöös Justiitsministeeriumi ja Riigikohtu esimehega. Kõik päevakorra punktid on kooskõlastatud Riigikohtu esimehega.

V. Kõve: Lisada kodukorda, et kooskõlastatakse Riigikohtu esimehega.

K. Lippus: Uus säte on § 3 lg 4, mille kohaselt KHN-i liikmel on kohustus vastama istungi kokkukutsumise teatele.

J. Sarv: Millal on põhjendatud vajadus edastada materjalid hiljem, kui kaks nädalat enne istungit? Kes hindab seda ja miks selline säte?

K. Lippus: KHN-i liikmel on võimalik istungil sellele tugineda, et materjalid edastati vahetult enne istungit ning nendega ei ole saadud tutvuda. Vaidluse tekkimisel saab otsustada, kas oli põhjendatud vajadus esitada materjalid hiljem.

V. Kõve: Lisame kodukorra § 3 esimesse lõikesse, et istungi kutsub kokku Riigikohtu esimees või justiitsminister.

I. Pilving: Võiks täpsustada kodukorra § 3 lõiget 2, et ka istungil osalejatel on õigus esitada materjale ka hiljem kui kaks nädalat enne istungit, mitte vahetult.

K. Lippus: Kodukorra § 4 reguleerib kirjaliku istungi pidamist ning tähis on märkida istungi pidamise ajavahemik. Sisulisi muudatusi nõukoja töös osalemisel (§ 5 lg 1 ja 2) ei ole. Lõike 5 kohaselt kõik kohtu esimehed ja kohtudirektorid osalevad istungil sõnaõigusega. Paragrahv 6 ei ole muudatusi.

T. Saar: Kas § 6 lg 1 märgitud „iga nõukoja liige“ hõlmab ka asendusliikmeid?

K. Lippus: Jah. Jätkuvalt on nõukoda otsustusvõimeline, kui istungist võtab osa üle poole nõukoja liikmetest.

V. Kõve: Kirjalikul istungil otsuste vastuvõtmine tuleb eraldi sätestada. Kirjalikul istungil otsuste vastuvõtmiseks peaks sätestama koosseisu absoluutse häälteenamuse.

V. Saarmets: Kas häälteenamus tähendab, et poolt hääletab rohkem kui vastu?

V. Kõve: Kas erapooletuks on võimalik jääda? Asendusliikme staatus on ebaselge.

K. Lippus: Kui hääletamisel puudutatakse nõukoja liikme personaalset küsimust ning liige taandab ennast, siis saab asendusliige hääletada.

K. Siigur: Millisel hetkel fikseeritakse liikme osalemine? Kas istungi alguses või iga hääletamise puhul?

K. Lippus: Kirjaliku hääletamise puhul võivad hääletada ka asendusliikmed ning tähtaja möödudes vaatame, kas asendusliikmete hääletustulemusi arvestame. Kui kõik liikmed on hääletanud, siis puudub selleks vajadus.

J. Sarv: Kodukorra § 5 lg 4. Millist häält arvestatakse, kui samas kohtuastmes ei ole asendusliiget, aga teises astmes on mõlemad asendusliikmed kohal?

I. Pilving: Iga hääleõiguslik liige võib teha ettepaneku küsimuse otsustamiseks ning esitada otsuseprojekt.

K. Siigur: Kodukorras tuleb selgelt reguleerida, kellel ja millisel hetkel on tegelik hääleõigus (millal ja millisel asendusliikmel on hääleõigus). Selliselt on võimalik vältida vaidlusi olulistes küsimustes.

J. Sarv: Kodukorrast võiks eemaldada § 5 lg 4 teise lause, mis lubab KHN-i asendusliikmel asendada ka mõnest teisest kohtuastmest valitud liiget.

V. Kõve: Asendusliikmel on kõik liikme õigused, kui ta asendab nõukoja liiget.

K. Lippus: Eemaldame § 5 lõikest 1 asendusliikme nimetuse. Kodukorra § 8 lg 3 esimene lause sätestab, et kõik istungist osavõtvad hääleõiguslikud nõukoja liikmed on kohustatud hääletamisel osalema. Järgmine lause puudutab nõukoja liikme isikut puudutavas küsimuses hääletamist.

T. Pappel: Erapooletuse võimalus tuleks maha võtta § 8 lõikest 4.

K. Siigur: Nõustun. Miks olla otsustava organi liige, kui jääd erapooletuks?

V. Kõve: Pooldan, et isik, kes on KHN-i valitud peaks avaldama enda seisukoha.

K. Siigur: Kui liige ei osale hääletamisel, siis saab asendusliige hääletada. Otsuse seisukohalt on erapooletul ja vastu häälel samaväärne kaal, kuna poolthääle enamuse on oluline. Kui erapooletuks ei tohi jääda, siis saame seda võrdsustada mittehääletamisega ning sellisel juhul hääletab asendusliige.

V. Saarmets: Poolthääle enamuse tähendab, et poolt hääletab enam kui vastu ning erapooletut häält ei arvestata. Erapooletu hääle ei ole võrdne vastu häälega.

K. Lippus: Kui nõukoja liige jääb hääletamisel erapooletuks, siis loetakse, et ta ei osalenud hääletamisel. Uue sättena lisame virtuaalsel istungil hääletamise korra.

V. Kõve: Kodukorrast võtta maha § 8 lg 5. Peab säilima võimalus korralist istungit pidada ka kirjalikult.

K. Lippus: Kodukorra §-i 9 on lisatud resolutsioonotsuste protokoll.

V. Saaremets: Mis on resolutsioonprotokolli õiguslik jõud?

K. Lippus: Õiguslik jõud puudub. Resolutsioonprotokoll on KHN-i poolt kinnitamata.

V. Kõve: KHN peaks ise saama otsustada, kas protokoll on avalik või mitte.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks. KHN-i liikmed esitavad enne järgmist istungit kirjalikud ettepanekud kodukorra muutmiseks. Teemat arutatakse uuesti KHN-i detsembri istungil.

9. KIS põhimääruse muutmise – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Margit Lauri

M. Lauri: Allkirjastamist ootab kaks eraldi määrust: 1) avaandmete eelnõu; 2) kasutajaõiguste eelnõu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei kooskõlastanud hetkel avaandmete määruse eelnõud ning seetõttu korraldame MKM-iga avaandmete määruse arutamiseks kohtumise. Teeme ettepaneku anda avaandmeteks isikuandmetest puhastatud kohtulahendid. Riigi Teatajasse jäävad lahendid tänasel kujul. Kohtulahendite avalikustamist ei muudeta. Soovime MKM-i rahastamisel teha projekti, millega puhastame kõik lahendid isikuandmetest ning anname puhastatud kohtulahendid avaandmetena soovijatele. Teine määrus puudutab vaatlajate, kohtunike ja teiste kohtutöötajate KIS-i kasutamist. Muudatused on tingitud Eesti Kohtunike Ühingu pöördumistest ja Õiguskantsleri ettepanekutest.

V. Kõve: Mis muutub avaandmetega KIS põhimääruse määruse muutmiseiga?

M. Lauri: Kohtulahendid ei ole kunagi avaandmed olnud. Robotilõks takistab juurdepääsu nendele isikutele, kes arvasid, et kohtulahendid on avaandmed. Praktiliselt midagi ei muutu. Loomes isikutele, kes soovivad masintöödelda kohtupraktikat, võimaluse saada juurdepääsu anonümiseeritud kohtulahendite avaandmetele. Ministeerium on seisukohal, et kohtulahendid, milles on isikuandmed

sees, ei ole kunagi olnud avaandmed. Ajas muutuvad andmed ei saa olla avaandmed. Andmed on avalikustatud nõuetekohaselt ning avalikustamisi muudetakse või eemaldatakse.

V. Kõve: Kes otsustab, millised on avaandmed? Kas me ei lähe avaandmetele juurdepääsu piiramisega vastuollu seadusandlusega?

V. Peep: AvTS § 28 lg 29 kohaselt kuuluvad kohtulahendid avalikustamisele. AvTS § 29 lg 3 alusel kohtulahendid ei kuulu avaandmete hulka. Avaandmete kasutamisele ei ole sätestatud piiranguid. AvTS § 3¹ lg 8¹ kohaselt võib Vabariigi Valitsus või minister täpsustada avaandmeteks mitteolevate isikuandmete loetelu. Ministri täpsustuse lisamine annab selgust.

M. Lauri: Praktikas oleme kohanud, et kohtute ja ministeeriumi nõusolekuta laetakse alla andmeid ja kasutatakse meie kontrollita ja see on tekitanud isikuandmete riivet. Meile helistatakse ning teatatakse, et internetis ringlevad isikute eraelulised andmed või karistusregistris aegunud andmed.

V. Peep: „PSI“ direktiiv ehk avaliku sektori informatsiooni taaskasutamise direktiiv ütleb, et isikuandmed ei ole kaitsega hõlmatud. Euroopa andmekaitse üldmääruse artikkel 10 kohaselt täielik karistus- ja süüteoandmete kogu peab olema riigi kontrolli all.

M. Lauri: Eesti on väheseid riike, mis avalikustab nii suurel määral kohtulahendeid, milles on palju isikuandmeid. Enamikes Euroopa riikides avalikustatakse täielikult anonümiseeritud kohtulahendeid.

V. Peep: Määruse täiendusega üritame selgitada, et andmete kopeerimine enda andmebaasi ei ole lubatud. Viitamine, mille puhul näidatakse alati kehtivat ja Riigi Teatajas avalikustatud lahendit, on lubatud.

I. Pilving: Kas edaspidi on võimalik probleem lahendada suurema anonümiseerimisega?

V. Peep: 15. septembril kohtume MKM-iga ning palume rahastada anonümiseeritud lahendite kogu arendamist.

M. Lauri: KIS põhimääruse muutmine avaandmete osas ei puuduta KIS-i andmeid või andmekooseisu ning seetõttu ei vaja KHN-i nõusolekut.

V. Kõve: Seaduse tõlgendamise küsimus. Võtame teadmiseks.

V. Peep: KS § 34 lg 3 kohaselt on vajalik KHN-i kooskõlastust andmete koosseisu, esitamise korra või andmetele juurdepääsu tingimuste muutmiseks. Juurdepääsuõiguse sätestab lõige 4, mis käib asutuste ja isikute kohta, kes täidavad seadusega sätestatud ülesandeid või välisriigi asutusi ja isikuid, kui see on sätestatud välislepingus.

K. Lippus: Me ei reguleeri, kuidas avalikustatud kohtulahenditele saadakse juurdepääs.

M. Lauri: Teise määrusega soovime täpsustada KIS-i vaatleja õigustega ja järelevalvega seonduvat. Õiguskantsleri tõlgenduse kohaselt peaks riigiasutusel olema õigus andmeid kasutada. Täpsustame, et kohtunikud ja kohtuametnikud võivad enesetäiendamise eesmärgil vaadata KIS-is ka teiste asju ning kohtuesimehe pädevusse kuulub infosüsteemi kasutamise üle järelevalve teostamine.

K. Siigur: Muudatus on mõistlik.

A. Asi: Kas kohtunik ei tohi tutvuda endaga seotud menetlusega, kui ta on menetluspooleks?

K. Lippus: Siis on kohtunikul võimalik kasutada avalikku e-toimikut.

A. Asi: Kas kohtunik tohib tutvuda sarnaste menetlustega, kui ta on menetlusosaliseks?

M. Lauri: Siis on tegemist kohtupraktikaga tutvumisega.

KHN-i liikmed hääletasid KIS põhimääruse kasutajaõiguste muutmiseks vastavalt esitatud eelnõule.

Poolt: 9
Vastu: 0
Erapooletu: 0

10. Paberivaba tsiviil- ja halduskohtumenetlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Margit Lauri, Merit Kõlvart

M. Lauri: Tegemist on kooskõlastamise ringil käinud VTK-ga. Riigikohus tõstas kohtunike ja kohtuametnike terviseprobleemi. Tallinna Ringkonnakohus ja Riigikohus leidsid, et vajalik on reguleerida ka mitteametliku toimiku pidamist. Eelnõu saadetakse eraldi kooskõlastamiseks. Jõustumistähtaaja osas märgime, et tähtaega ei ole määratud. Kohtute tagasiside ei olnud täielikult positiivne ning välja toodi juba vanad probleemid, millele üritame leida lahendusi.

V. Kõve: Milline on eelnõu ajakava? Millal jõustuks?

M. Lauri: Majasisesele kooskõlastusringile saadame eelnõu oktoobris. Eelnõu jõustumine sõltub tehnilistest vahenditest.

I. Pilving: Selgitada, miks on vajalik koheselt kaotada pabertoimik ära ning miks ei võiks paralleelselt pidada varitoimikut, kuhu kõita kõige tähtsamad menetluskohandused. Tehnilised probleemid peavad saama lahenduse.

M. Lauri: Me ei näe vajadust varitoimiku kasutamise reguleerimiseks.

I. Pilving: Varitoimiku reguleerimise eesmärgiks on standardi kehtestamine, et ühtlustada ka töökoormust.

M. Lauri: Kõikidel kohtutel on erinev töökoormus ning igal kohtul kujuneb välja enda standard, mis ongi mõistlik. Kohtusiseselt on võimalik reguleerida varitoimiku tegemine. Keeruline on leida kohtute vahel ühisosa, mida üldises korras reguleerida. Paberivabale kohtumenetlusele üleminekuks peavad olema tehnilised lahendused valmis.

J. Sarv: Olin 2015. a digitoimiku testija ja juhtisin tähelepanu erinevatele puudustele, mida ei ole siiani lahendatud.

M. Lauri: Tehniline platvorm ammendub mingil hetkel ning suured kohtuasjad on süsteemi halvanud. Paberivabale kohtumenetlusele üleminekuks valmib uus platvorm ning kasutajaliides. Oleme süsteemi arendamisel nüüd seotud ka prokuröridega. Hetkel on lubatud, et prokuröride süsteem ei aeglusta meie süsteemi valmimise protsessi ja tähtaega. Uut versiooni on võimalik eelduslikult katsetada paari kuu jooksul.

J. Sarv: Sooviks enne vaadata üle uue versiooni ja seda katsetada.

M. Lauri: Süsteemi arendamine toimub eelnõuga paralleelselt ning tõenäoliselt uut versiooni on võimalik katsetada enne jõustumist.

T. Pappel: Miks on vajalik kiirustada paberivabale kohtumenetlusele üleminekuks? Eelmise aasta detsembris arutasime, et üleminek toimub järk-järgult. Hetkel tundub, et viie või kuue kuu jooksul peame läbi tegema täieliku digipöörde ning ka üle minema uuele platvormile.

K. Lippus: Vajalik on luua menetlusosalistele õigusselgus, millistel materjalidel on õiguslik tähendus. Luuakse kohtukantselei ja tugimeeskonna jaoks selgemad ametiülesanded ja ametnikud saavad hakata tegelema mõtestatuma tööga, kui seda on kohtutoimikus lehekülgede nummerdamine. Paberivabale kohtumenetlusele üleminek toimub nagunii järk-järgult vastavalt uute kohtuasjade saabumisele. Uue digitoimiku platvormi kasutajavaade on tuttav ja juurdeõppimise vajadus on vähene.

M. Lauri: Arutasime kõiki varasemaid kommentaare ja ettepanekuid ning nendest enamusega arvestati.

K. Lippus: Kohtunikest kasutajatelt on küsitud uue platvormi loomisel tagasisidet. Vajadusel saame jätkuvalt pakkuda kohtunikele individuaalseid koolitusi.

I. Parrest: Kohtunike ühingu arvamuses sai VTK kohta pikalt kirjutatud ja püstitatud rida küsimusi. Saan aru, et kõikidele püstitatud küsimustele peaks eelnõust vastuse saama. Vajalik on süsteem saada esmalt tehniliselt toimima ning seejärel seadusandliku osaga ei tasu kiirustada.

V. Kõve: Täielikule paberivabale kohtumenetlusele üleminekule peab eelnema kindlus, et süsteem toimib. Kas digiallkirjastamist on võimalik vähendada? Tuleb leida turvaline, kuid samas kiire lahendus allkirjastamise protsessi asendamiseks. Samas peab dokument olema seostatav konkreetse kohtu ja kohtunikuga.

M. Lauri: Üheks variandiks, mis on juba ka mujal kasutusel, on asutuse digitempel, mis kinnitab dokumendi päritolu vastavast asutusest. Kas kõike peaks üldse allkirjastama, kui toiming tehakse infosüsteemi kaudu?

I. Pilving: Pooldan ideed allkirjade vähendamiseks ning määruste asendamist kannetega infosüsteemis.

V. Peep: Kohtumenetluses kehtib samuti tehingu vorm. Elektroonilise vormi järgimiseks peab hiljem olema seostatav sisu, isik ja aeg. Sisselogitavas tööprogrammis on isik tuvastatud ning peaks piisama „kinnita“ nupule vajutamisest.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

11. Töökoormusmetoodika põhimõtete testperioodi vahekokkuvõtte – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –
Justiitsministeerium, Külli Luha

K. Luha: Eelmisel aastal eeldasin käesoleva aasta esimesel poolaastal aktiivsemat testperioodi ja suhtlust analüütikute ning kohtunikega. See aasta on kulgenud aga eriliselt. Juuli alguses kohtusime analüütikutega näost näkku ja analüüsisime tsiviilasjade statistikat ja koormust. Maakohtute esimeeste ja analüütikutega kohtume septembri lõpus. Seejärel ei ole praegu KHN-is võimalik teha sisulisi otsustusi. Praegu saan tutvustada eelmisel aastal uuendatud tsiviilasjade jaotumise skaalat ja selle alusel koostatud pikema perioodi statistilist analüüsi.

Küllü Luha tutvustab nimetatud tsiviilasjade statistikat.

K. Luha: Testperiood ei ole olnud piisav, et KHN saaks andmete pinnalt hetkel otsustust teha. Praegu ei ole vastust küsimusele, kas uuendatud tsiviilasjade skaala saab pöörata meetodikaks. Peame otsustuse edasi lükkama detsembrikuu istungile.

V. Kõve: Kas midagi on vajalik veel muuta ja kuidas peab edasi minema?

K. Luha: Hetkel olen kohtunud osade kohtute juhtkondadega ning küsinud tagasisidet. Kõige koormatumas kohtus, Harju Maakohtus, on kohtunikud skaalaga rahul, mis annab kindlust, et oleme õigel teel. Ettepanekuid tsiviilasjade skaala muutmiseks ei ole tulnud. Kohtujuhid peavad veenduma, et skaala on õiglane.

S. Kaljumäe: Kohtu siseselt võimaldab selline metoodika õiglaselt jagada. Ebavõrdsus on tekkinud kohtute vahel ja on tõenäoliselt tingitud vähesest kohtunike arvust.

L. Loide: Tegemist ei ole koormusmetoodikaga vaid ühe menetlusliigisese raskusskaalaga, millena see ilmselt töötab, kui kohtuasju on võimalik ühes kohtus jaotada tsiviilkohtunike vahel. Koormuspunkti vaates ei aita tsiviilasjade skaala meid edasi.

M. Eerik: Hetkel on kokkulepitud kohtumine, kus arutame muudatusettepanekuid.

A. Asi: Kohtu sees suures plaanis skaala toimib, kuid on mõningased muudatusettepanekud.

K. Kruusvee: Kohtusiseselt on erinevad punktid. Väikesed kõikumised on normaalsed.

V. Kõve: Võtame informatsiooni teadmiseks.

I. Pilving: Tuleb arvestada ka 2020. a esimese poolaasta testperioodi ja kohtuasjade arutamise eripära.

K. Luha: Vaatasime 2018. a ja 2019. a andmeid. Testperioodi pikkuseks oli üks aasta ning pikendamine ei ole vajalik. Hetkel testperiood jätkub.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

13. Muud teemad – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, KHN-i liikmed

V. Peep: Esiteks soovime tekitada lepituspuhvrit lahuselavate vanematele (perelepitus ehk vanemlusnõustamine). SoM-is tehakse ettevalmistustöid ka seadusloome muudatusteks. Teiseks üritame MKM-i ja RIA toel leida võimalusi menetluskäikude riskikattetoimetamiseks üle erinevate platvormide. Lisaks soovime siduda keskkonna riigi poolt digitaalselt tunnustatavate platvormidega. Hetkel otsime alles tehnilisi võimalusi ning esialgu ei takerdu seadusloomesse. Kolmandaks korraldame 16. septembril tsiviilnõuete aegumise ümarlaua, kus üritame pakkuda välja mudeli, mille kohaselt võlgnik pöörduks aegumise kohaldamisega täitemenetluse lõpetamise taotlusega esmalt kohtutäituri juurde. Neljandaks peame leidma võimaluse vanade elatisasjade ülevaatamiseks lihtsustatud korras.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Istungi lõpp 10.09.2020.a kell 13.56

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Eneli Kivi
Protokollija